

Het Revolutiejaar 1848: De Duitse vlag op de St. Martinuskerk?

Weert en het Limburgse separatisme¹

door *Emile Haanen*

In 1949 verscheen een boek getiteld 'Geschiedenis van Limburg'. Daarin treffen we een passage aan over Weert in het revolutiejaar. *Hollandse* troepen moesten er toen de rust handhaven.²

Het onderstaande artikel probeert een licht te werpen op hetgeen in Weert aan de hand was. Daarvoor is het nodig kort over de grenzen van Weert te gaan.

Limburg werd zonder acht te slaan op de pro-Belgische gevoelens van zijn inwoners door de Nederlandse regering op 22 juni 1839 weer in bezit genomen. Onder druk van de grote Europese mogendheden had België met het scheidingsverdrag ingestemd.

Eén zaak moest nog definitief geregeld worden. Dat was de territoriale compensatie voor de Duitse Bond.

Wat was namelijk het geval. Koning Willem I van Nederland kreeg in 1839 slechts de helft van Luxemburg, het huidige groothertogdom, terug. De andere helft bleef Belgisch. Het oude Luxemburg had in zijn geheel deel uitgemaakt van de Duitse Bond. Deze Bond eiste compensatie voor het verlies. Koning Willem I bood hiervoor het Nederlandse gedeelte van Limburg aan, met uitzondering van de vestingen Maastricht en Venlo en hun directe omgeving. Dit aanbod werd op 5 september 1839 formeel door de Duitse Bond geaccepteerd. Op 24 september 1840 werd Limburg ook nog eens officieel een Nederlandse provincie onder de naam Hertogdom Limburg. In de grondwet werden de betrekkingen van Limburg met de Duitse Bond expliciet vermeld.³

Zo werd een politiek en juridisch monstrem geschapen, dat ooit tot moeilijkheden moest leiden.

Bonds-Limburg maakte nu als provincie integraal deel uit van Nederland, wat eigenlijk in strijd was met de letter en de geest van de Duitse Bondsconstitutie.⁴ Een Duits gebied kon namelijk geen deel zijn van een buitenlandse mogendheid.

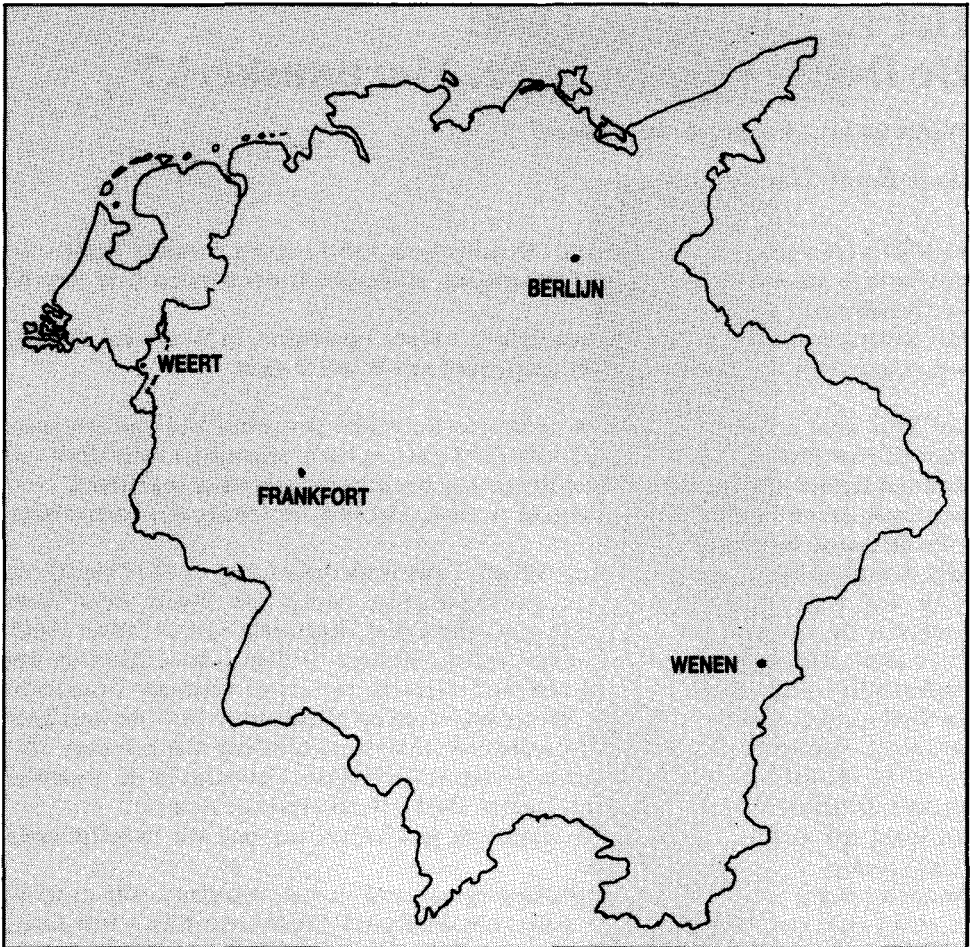
In de praktijk van alledag stoorde zich daar niemand aan. Bonds-Limburg functioneerde als een gewoon onderdeel van de Nederlandse staat.

En de Duitse Bond werd gelaten voor wat het was. Namelijk een sterk conservatieve confederatie met reactionaire trekjes van ongeveer 40 Duitse vorsten met hun staten en staatjes waaronder de grote mogendheden Pruisen en Oostenrijk.

Dat deze uiterst curieuze tweeledige politieke constructie niet bevorderlijk was om van de eertijds opstandige en pro-Belgische Limburgers loyale Nederlanders te maken is evident. In de periode tussen 1839 en 1848 kwamen regelmatig turbulenties aan de Limburgse oppervlakte die duiden op verzet tegen de gedwongen opname van Limburg in het autoritaire (Noord-)Nederlandse staatsverband.

Deze oppositionele stromingen stelden zich ten doel Limburg te scheiden van Nederland. Ofwel door terug te keren naar het liberale België of door een onafhankelijk hertogdom Limburg na te streven analoog aan de positie van het groothertogdom Luxemburg.⁵

Naast politieke speelden ook economische en financiële motieven een grote rol in dit proces. De veel hogere belastingen dan in de Belgische tijd veroorzaakten de meeste klachten. De accijnsheffingen op het gemaal of het brood, het geslacht of het vlees en

De Duitse Bond en Nederland 1839-1867.

de brandstoffen - alle eerste levensbehoeften - waren bijzonder gehaat. De inning was in handen gelegd van de gemeenten die deze heffingen hoofdelijk omsloegen. Vandaar de naam van koggeld voor deze belasting.⁶

De februari-revolutie en haar Duitse en Nederlandse gevolgen

De opgehoopte spanningen en frustraties kwamen tot ontlading in 1848. Men maakte gebruik van de februari-revolutie in Frankrijk, waar de monarchie ten val werd gebracht. Op 25 februari werd de tweede Franse republiek uitgeroepen. De onrust sloeg over naar vele Europese landen. In de Duitse landen leidde dat begin maart onder meer tot het bijeenroepen van een 'voorparlement' ter voorbereiding van een grondwetgevend Duits nationaal parlement in Frankfort. Dit zou moeten leiden tot een progressieve, liberale en nationale Duitse bondsstaat. Een ware revolutie.

Ook Nederland bleef niet achter. Koning Willem II verklaarde op 13 maart 1848 dat hij in één dag van conservatief liberaal was geworden. De tijdgeest had hem daartoe genoodzaakt. Een fundamentele grondwetsherziening in liberale zin moest tot stand gebracht worden.

Op verzoek van de minister van binnenlandse zaken⁷ richt zich de gouverneur van Limburg jhr. E.J.P. van Meeuwen al op 3 maart tot burgemeester A.L.W.H. Bloemarts van Weert.⁸ In een zeer vertrouwelijk schrijven vraagt hij de burgemeester inlichtingen over de geest en de stemming van de Weertenaren, in het bijzonder de minder gegoeden onder hen. Ook vraagt hij of het niet goed zou zijn om bij ontstentenis van een garnizoen toch al vast voorzorgsmaatregelen te treffen.

Op dezelfde dag informeert hij ook de minister van justitie over de toestand in Limburg. Van Meeuwen is niet bang voor republikeinse, wel voor Belgische manifestaties. Voor gewapende schermutselingen vreesde hij eveneens niet. Er is immers nergens een schutterij in Limburg. In ieder geval raadt hij, vanwege het rustige en zachte karakter van de Limburgers, de minister af buitengewone maatregelen te treffen.⁹

De burgemeester van Weert ziet het ook niet zo duister in. Hij meldt de volgende dag aan de gouverneur dat de Franse gebeurtenissen geen opstandige geest verwekt hebben. Integendeel zelfs, de invoering van de republiek heeft tot bezorgdheid geleid. Men dacht daarbij aan de gebeurtenissen rondom de invoering van de Franse republiek in 1789. Bloemarts heeft het volste vertrouwen in de Weerter bevolking en acht voorzorgsmaatregelen dan ook niet nodig. Ook over de minder gegoede klasse valt niets negatiefs te zeggen. Zij zullen diegenen volgen, waarvan zij afhankelijk zijn en geen onrust veroorzaken.¹⁰

Diegene die het wat van een minder zonnige zijde beziet is de fanatieke officier van justitie van Roermond jhr. P.J.A. van der Does de Willebois.¹¹ Hij wil graag van *ieder verschijnsel van onrust* op de hoogte gesteld worden. De kantonrechters in het arrondissement Roermond krijgen hiertoe opdracht.¹²

De kantonrechter van Weert A.W. Janssens¹³ zal dit zeer nauwgezet uitvoeren. Hij is evenals burgemeester Bloemarts van mening dat er in Weert niets aan de hand is. De Weertenaren willen van geen verandering weten. Ze waren korte tijd bang voor een invasie van Franse revolutionairen. Toen daar geen schijn van kans op was, werd het rustig. De kantonrechter is wel ten zeerste verbaasd over deze opstelling van zijn stadgenoten. Want ofschoon de Weertenaren de Belgen - met hun liberale instellingen - zo bijzonder nauw aan het hart liggen, hadden zij van de Fransen een afkeer.¹⁴ Dat laatste is niet zo vreemd, vooral niet als men bedenkt dat de februari-revolutie aanvankelijk vrij radicaal van karakter was. De Weertenaren mochten dan wel allerlei bezwaren koesteren tegen het Nederlandse bewind, politiek radicaal waren ze niet. Het verslag van Janssens wordt door de officier van justitie ter inzage opgestuurd naar de gouverneur. Deze speelt de berichten op zijn beurt weer door naar de minister van binnenlandse zaken.¹⁵

Daarnaast informeert Janssens op gezette tijden de procureur-generaal bij het gerechtshof in Maastricht. Van daaruit gaat de informatiestroom weer richting Den Haag. De bestuurlijke en justitiële macht op provinciaal en landelijk niveau wordt voortdurend goed op de hoogte gehouden.

Opgetogen bericht de Weerter kantonrechter eind maart dat de aangekondigde hervormingen van koning Willem II bij de *weldenkende* Weertenaren tot grote instemming hebben geleid en dat zij de toekomst nu met meer vertrouwen tegemoet zien. De angst voor minder aangename gevolgen van de februari-revolutie is echter bij hen nog niet geheel verdwenen. Jammer genoeg werd de rust in Weert even verstoord door het gedrag van overnachtende, Limburgse miliciens, waarbij zich de anderen aansloten. Dezen hadden naast revolutionaire liedjes ook oproerkreten ten gehore gebracht. Dat had weer aanstekelijk gewerkt op enkele dronken Weertenaren uit de laagste volksklasse en op de bakkers Joannes Arons en Cornelis Knapen. Zij hadden zich ook van

allerlei oproerige en vage uitdrukkingen bediend. Aangezien dit optreden niet in de smaak viel bij de bevolking, moest er, volgens Janssens, maar niet te veel aandacht aan besteed worden.¹⁶

April 1848

Mede onder druk van de toenemende revolutionaire toestanden in Europa, nam de ministerraad zich voor over te gaan tot vermindering of afschaffing van de accijnzen op het gemaal en op het geslacht. Zodoende probeerde de regering bij te dragen tot rust in het land.¹⁷ Het bericht over die mogelijke vermindering of afschaffing zou door de burgers van Weert met vreugde zijn ontvangen.¹⁸

Dat er in Weert toch meer broeide dan de autoriteiten aanvankelijk vermoedden, blijkt wel uit het feit, dat de gemeenteraad zich genoodzaakt voelde een petitie¹⁹ naar de koning te sturen. Naast een pleidooi voor afschaffing van het koggeld, was de raad voorstander van rechtstreekse verkiezingen voor de vertegenwoordigende lichamen en voor de vrije uitoefening van godsdienst. Overigens was de inhoud van het verzoekschrift niets uitzonderlijks. Overal in het land en dus ook in Limburg werden dergelijke petitie's naar aanleiding van de grondwetsherziening opgesteld.

Burgemeester Bloemarts had geen kans gezien dit verzoekschrift tegen te houden. Dit kwam door de invloed die uitging van het geschrijf in het 'Journal du Limbourg'. Bovendien had de gemeenteraad aan de uitdrukkelijke wensen van de inwoners tegevoet willen komen, mede om *gevaarlijke demonstratiën* te voorkomen.²⁰

Wanneer de raad de petitie niet had gesteund, zouden particulieren veel verdergaande eisen gesteld hebben, volgens kantonrechter Janssens. Veel mensen zouden dan uit schrik de radicalere petitie getekend hebben.

Hieruit spreekt een duidelijke angst voor de veranderingen die op til zijn.

De kantonrechter weet niet precies wat er in Weert gaande is. Het is moeilijk om daar achter te komen, klaagt hij. Wel zouden er nogal wat vergaderingen worden georganiseerd. Ten huize van banketbakker Sarolea treffen zich bijna iedere avond mensen. Daar komen onder meer zaakwaarnemer J.N.G. Nijst²¹, de werkloze kleermaker Kuipers en de ex-brouwer Th.C. Gast.²² Nijst wordt getypeerd als een door gebrek gedreven beoefenaar van kwade praktijken en Gast als een verkwister.

Voorts frequenteert het genoemde drietal vaak tapperij Aspers²³ in de Molenstraat, waar zich ook veel draaiorgelspelers ophouden.

Een allegaartje, dat volgens de kantonrechter niet kan deugen. De genoemde personen zouden uiterst gevaarlijk zijn en in staat misdrijven te plegen. De antipathieën van Janssens komen onverbloemd naar voren. Maar voor de officier van justitie is de kantonrechter een bekwaam en positief ingesteld ambtenaar.²⁴

De Duitse verkiezingen van mei 1848

Inmiddels had het 'voorparlement' in Frankfort besloten een Duitse nationale vergadering bijeen te roepen. De verkiezingsvoorstellen werden door het 'voorparlement' zodanig geamendeerd, dat nu op basis van algemeen mannenkiesrecht in het hele Bondsgebied kiesmannen zouden worden gekozen. Deze kiesmannen zouden op hun beurt voor iedere 50.000 inwoners één afgevaardigde voor het parlement kiezen. Bonds-Limburg mocht twee parlementsleden naar Frankfort sturen. In eerste instantie werd de wijze van verkiezing in de Duitse staten vrijgelaten. De Nederlandse regering dacht daarbij aan de benoeming van een lid van Provinciale Staten van Limburg, dat zowel het vertrouwen kon genieten van de regering als in grote mate van de Bonds-Limburgers.²⁵

De nieuwe - redelijk democratische - verkiezingsregels betekenden een forse streep door

BURGEMEESTER en SCHEPENEN, brengen ter kennis van de ingezetenen dezer stad, dat het hier onder staande verzoekschrift aan zijne MAJESTEIT den KONING is verzonden.

WEERT, den 10 April 1848.

De Burgemeester
A. L. W. H. BLOEMARTS.
Ter Ordonnantie:
De Secretaris
T. A. KNAPEN.

AAN DEN KONING.

SIRE,

Het was Uwer Majesteit voorbehouden, om Nederlands Staatsgebouw op zoodanige gronden te vesten, als strekken kunnen tot bevordering van het geluk der Natie. Hoogst Dezelve begreep dan ook dat de tijd daartoe was aangebroken, dat eene herziening onzer instellingen, in overeenstemming met de behoeften van het land en den geest van vooruitgang, is noodzakelijk geworden.

Op dit gewichtig oogenblik, waar het voor Uwe Majesteit van het hoogste belang is met de behoeften en wenschen van Hoogst Derzelve onderdanen bekend te worden, zij het den Raad der Stad Weert, als de tolk harer ingezetenen vergund, eerbiedigst te vertoonen:

Hoofdzakelijk en in de eerste plaats, dat de zware belastingen, vooral de accijnsen op het gemaal, het geslagt, de brandstoffen, het zout en al verder die welke de eerste levensbehoefden trefsen, behalve dat zo, naar den min of meer goeuden stand der ingezetenen, al te ongelijk drukken, op den duur niet meer kunnen worden opgebracht; dat eene algeheele afschaffing van de drie eerstgenoemde belastingen gebiedend is, daar de afkeer die men algemeen tegen dezelve gevoelt, niet minder dan de verdrukking welke daardoor voor de minder door de fortuin begunstigde volksmassa ontstaat n zoo nadeelig op de welvaart der middelklasse werkt, te zeer afstaat tegen over de mildere beginselen van volksbestuur welke eertlang worden te gemoet gezien en die, zonder met het stoffelijk volksgeluk gepaard te gaan, geen waarborg voor derzelve duurzaamheid zouden kunnen opleveren.

Wij zullen in geen vertoog treden ten aanzien van de nieuwe Staatsinstellingen door de tijdsomstandigheden wenschelijk gemaakt, als berustende wij volkomen in de vaderlijke bedoelingen en den vasten wil Uwer Majesteit en in de Staats-Commissie door Hoogst Dezelve geroepen tot het ontwerpen van dat groote werk, waarbij wij echter niet mogen afzijn de invoering van regtstreeksche verkiezingen voor de plaatselijke en provinciale besturen en de leden der Staten-Generaal, alsmede de bestendinging der algeheel vrije uitoefening van godsdienst, van Uwe Majesteit af te smekken.

Moge Uwer Majesteits Regering daar door in staat gesteld worden de noodige verlichting der drukkende lasten te kunnen tot stand brengen en vooral tot uitbreiding van fabrieken en nijverheid voldoende hulpbronnen te doen ontstaan, ten einde het geschokte volksvermogen op te beuren, dan zijn voor het dierbare Vaderland heilrijke dagen verzekerd en zal hetzelfde, tegen gevaren behoed, onder de s haduw van instellingen die aan alle ingezetenen gelijkheid van regten en bescherming waarborgen, eenen hoogen top van bloei en welvaart kunnen bereiken!

De Stedelijke Raad voornoemd.
(geteekend) A. L. W. H. BLOEMARTS.

Ter Ordonnantie:

De Secretaris,
(geteekend) T. A. KNAPEN.

Weert, den 5 April 1848.

de rekening van de Nederlandse regering. Zij kon de zaak door een benoeming van een 'Hollandsgezinde' Limburger niet meer in eigen hand houden; men was overgeleverd aan de Duitse regels en daarmee aan de volkswil.

Uiteindelijk werd na lang dralen op 28 april 1848 een koninklijk besluit uitgevaardigd, waarbij de organisatie van de verkiezingen voor het Duitse nationale parlement in Bonds-Limburg werd opgedragen aan een *Hertoglijk Limburgsche Commissaris voor Duitse Bondszaken*.²⁶ Dat werd het Weerter Tweede Kamerlid, tevens districtscommissaris in het arrondissement Roermond, Louis Beerenbroek.²⁷

Door dat koninklijk besluit openbaarde de tweeslachtige situatie van Limburg zich in alle duidelijkheid. In één gedeelte van Nederland - Bonds-Limburg - werden verkiezingen georganiseerd voor de samenstelling van een buitenlands parlement.

Beerenbroek toog aan de slag en publiceerde op 3 mei een verkiezingsreglement. Iedere man was stemgerechtigd en verkiesbaar die de leeftijd van 23 jaar had bereikt, in het volle bezit van de burgerlijke rechten was en geen steun uit de armenkas ontving. Deze laatste categorie was trouwens niet groot. Slechts 39 mannen in Weert trokken van de openbare kas.²⁸

De gemeentebesturen dienden de stemgerechtigden op te roepen om op 12 mei 1848 om 10 uur op het stadhuis van hun woonplaats te verschijnen om daar tot de benoeming van de kiesmannen - kiezers genaamd - over te gaan. Weert met een bevolking van 6507 inwoners diende 13 kiesmannen te kiezen. Voor iedere 500 zielen één kiezer.²⁹

De Weerter stemgerechtigden werd op de verkiezingsdag verteld dat zij op het briefje dertien namen dienden te schrijven, liefst met voornamen en beroep. De personen die de meeste stemmen op zich verzamelden, waren verkozen.³⁰ Kiesmannen uit het arrondissement Roermond - identiek aan Noord- en Midden-Limburg - zouden dan op 16 mei in het stadhuis van Roermond overgaan tot verkiezing van één van de twee afgevaardigden voor de Duitse nationale vergadering. Zuid-Limburg koos in Valkenburg de tweede afgevaardigde.

Heel Bonds-Limburg raakte in rep en roer tengevolge van het uitschrijven van de verkiezingen. Het Limburgse separatisme kreeg, na een slappe start, opnieuw de wind in de zeilen. In Weert echter verkeerden de gezagsdragers nog in diepe rust. Zoniet enkele politiek bewuste Weertenaren. Op 5 mei hielden die een eerste vergadering. Volgens de brigade-commandant van de marechaussee had men daar Theo Hermans als president van de verkiezingen voorgedragen. Hiermee zal wel bedoeld worden dat Hermans de lijsttrekker van de separatisten werd. De volgende dag - bij een groeiend aantal aanwezigen - drong Hermans aan op de afscheiding van Limburg van 'Holland'. Dit aan de hand van een brochure³¹ van baron van Scherpenzeel-Heusch,³² de onbetwiste politieke leider van het Limburgse separatisme.

Op initiatief van Hermans komt op 7 mei een derde vergadering bijeen. Ditmaal om tot een voordracht van twaalf - merkwaardig genoeg geen dertien - kandidaat-kiesmannen te komen. De houding van de fatsoenlijke burgerij is naar de mening van de brigade-commandant anders. Zij is geen voorstander van scheiding van 'Holland' en zou Hermans geadviseerd hebben separatistische pogingen te staken.

Burgemeester, kantonrechter en de commandant beschouwen het geheel als een grap. Men heeft niets anders dan de draak willen steken met Hermans, die daar nogal gevoelig voor schijnt te zijn. Overigens is het in Weert zeer rustig en kalm.³³

De verkiezingen van vrijdag 12 mei 1848

Aan de probleemloos verlopen stemming deden in Weert 376 mannen mee. Voor de dertien vacatures werden niet minder dan 112 kandidaten gesteld. 32 Kandidaten

behaalden slechts één stem. Het totaal aantal uitgebrachte stemmen bedroeg 3671.³⁴ Dus velen van de 376 stemmers moeten minder dan 13 stemmen hebben uitgebracht. Volgens verschillende berekeningen waren er ongeveer 1366³⁵ of 1542³⁶ stemgerechtigden. Dat is dus een opkomst van tussen de 25% en 30%. In wezen doet het exacte opkomstpercentage er niet toe. De trend is wel duidelijk, een lage opkomst.

De uitslag vormde een absolute victorie voor de afscheidingsgezinden. Dit tegen de van hogerhand uitgesproken verwachtingen in. Van de 13 kiesmannen waren er niet minder dan 12 separatistisch gezind. Burgemeester Bloemarts was de enige niet-separatist in het kiescollege. En hij had daarbij nog het minste aantal stemmen op zich verzameld.

Dat dit geen grap meer was, werd voor menigeen op een indringende wijze helder.

De volgende dertien personen werden gekozen:

de kiesmannen	beroep	adres	aantal	%
M. Timmermans	landbouwer	Altweert	245 st.	65%
Jan van der Piepen	zonder beroep	Maasstraat	235 st.	62%
Arnold Smidts	kaarsenmaker	Oeemarkt	226 st.	60%
Pieter Claessens	molenaar	Molenstraat	219 st.	58%
Th. Gast	particulier	Langstraat	218 st.	58%
Jac.L. Stultjens	landbouwer	Boshoven	209 st.	56%
Rogier Nouwen	landbouwer	Hushoven	200 st.	53%
Th. Boonen	herbergier/akkerman	Biest	196 st.	52%
Th. Hermans	koopman kol.waren/ tabaksfabrikant	Oeemarkt	189 st.	49%
J.L. Arons	bakker	Markt	186 st.	49%
Jan van Bogget	landbouwer	Laar	183 st.	49%
August Abels	bakker	Beekstraat	154 st.	41%
A. Bloemarts	burgemeester/notaris	Hoogstraat	119 st.	32%

Twee van de kiesmannen waren in het buitenland geboren en hadden vooraf een verklaring ontvangen dat zij de volledige burgerrechten bezaten. Dat waren Th. Hermans uit Kessenich en Aug. Abels uit Erkelenz.

Enkele belangrijke personen die niet gekozen werden waren de hertogelijk commissaris en oud-burgemeester Louis Beerenbroek met 5 stemmen, notaris Clercx met 60 stemmen, de uitgesproken anti-separatist en kantonrechter Janssens met 40 stemmen, deken Janssens met 22 stemmen, dokter Van Moll met 94 stemmen en de separatist Nijst met 24 stemmen.³⁷

Op 16 mei kozen de kiesmannen van het arrondissement Roermond één afgevaardigde voor het Frankforter parlement. Met 94 % van de stemmen werd baron van Scherpenzeel gekozen. In Zuid-Limburg was het niet anders.

Reacties en commentaren op de verkiezingsuitslag

In Weert bleef het na de verkiezingen rustig. Behalve toen op 16 mei ongeveer 30 personen al zingend 's avonds om half elf uit Roermond terugkeerden. Na aankomst zochten ze tapperij Aspers op om daar de verkiezing te vieren. De marechaussee verzocht hen om 11 uur - sluitingstijd - naar huis te gaan, waaraan geen gevolg werd gegeven. De brigade-commandant heeft daarop besloten de gemoederen niet te verhitten door van vervolging af te zien³⁸

De lezing van de kantonrechter over de feestelijke gebeurtenis is geheel anders ingekleurd. Onder aanvoering van Nijst zouden de Roermond-gangers *onder het aanhou-*

Vroeger stond hier tapperij Asperts, thans sportzaak v.d. Kerkhof in de Molenstraat.

dend geschreeuw van "lang leve de Baron Scherpenzeel! lang leve onze voorstanders! weg met de Hollanders!" naar Asperts zijn getrokken. Om aldaar opgewacht door het gemeenste volk zich allen aan gratis drank te goed te doen. Volgens Janssens was het geraas en geschreeuw van een volume alsof de hele stad *ten onder* gebracht moest worden.

De marechaussee is daarop om half twaalf naar de herberg gegaan en verzocht de menigte naar huis te gaan. Dat verzoek viel niet in goede aarde. Kiesman Smidts heeft zich daarop garant gesteld dat het verkiezingsfeest in goede orde zou aflopen en dat de marechaussee maar naar huis moest gaan. Het feest is om 3 uur 's nachts geëindigd.

De kantonrechter was het met dit soepele optreden van de brigade-commandant uiteraard niet eens en hij heeft hem hierop aangesproken. Een proces-verbaal had minimaal opgemaakt dienen te worden. Door dat niet te doen is het gezag van de marechaussee ondermijnd. De separatisten Nijst en Gast waren toch al van oordeel dat de marechaussee geen

rechten meer had om in Limburg op te treden. De burgemeester zou geen aandacht voor de affaire getoond hebben, zo had de brigade-commandant verklaard.³⁹

De commentaren van de autoriteiten op de uitslag getuigen van diepe verslagenheid. Beerenbroek sprak de hoop uit dat het algemeen kiesrecht niet opnieuw zou worden toegepast.⁴⁰

Zwaar geschokt door de uitslag is de officier van justitie. Hij gelooft dat op het platteland de ommezwaai naar het separatisme pas in de laatste dagen voor de verkiezingen heeft plaatsgevonden. Occulte invloeden hebben de zaak in de hand gewerkt ten faveure van baron van Scherpenzeel en zijn agitatie tegen het koppel.⁴¹ In de steden zijn de verkiezingen voornamelijk het werk van de mindere klasse.

Over het geheel genomen zijn de verkiezingen een uiting van *kwaadwilligen, misleiden en paniers percés en onvermogens*.⁴²

Zijn oordeel over de kiesmannen van Weert volgt dit denkstramien. Hij ziet de landbouwers Timmermans, Stultjens, Nouwen en Van Bogget als fatsoenlijke mensen. Arons en Abels waren volgens hem bakkers zonder krediet, Smidts een schreeuwer in de herbergen en Van der Piepen een notoire kroegloper. Gast is al eerder van een negatieve kwalificatie voorzien.

Dat de Weerter kiezers een andere visie hadden, deert de officier uiteraard niet. Slechts in het geval Nijst is er sprake van een gelijke waardering. Nijst behaalde zeer weinig stemmen.

Het gezag is in ieder geval als gevolg van de uitslag verzwakt. De officier suggereert dat een mobiele kolonne misschien een probaat middel kan zijn tot handhaving van orde en rust.

De Weerter kantonrechter neemt de zaak nu erg zwaar op en voor enige bagatellisering is geen ruimte meer. Nijst, Gast, Hermans en Smidts ziet hij als de initiatoren van de onrust. Deze vier hebben sedert de bekendmaking van de verkiezingsdatum openlijk voor de scheiding of de separatie gepropageerd. Als Limburg bij Nederland zou blijven dan zouden de lasten steeds zwaarder worden. Door hun gestook en gekuip zijn de vreedzame inwoners bang geworden en daarom hebben de Weerter separatisten gewonnen. Eigenlijk is de kantonrechter wel blij met de separatistische overwinning. Immers op het stadhuis was te middernacht nog dronken werkvolk in hemdsmouwen aanwezig. Een tegenvallende uitslag had zijns inziens in die situatie tot oproer kunnen leiden.⁴³

Het commentaar op de uitslag toont dat de gezagsdragers in angst en paniek zijn geraakt. Tot een nuchtere analyse zijn ze niet in staat. Voor de eerste keer is een vorm van algemeen kiesrecht toegepast, met als gevolg dat andere maatschappelijke groepen aan bod komen. Dat leidt tot een verschuiving in verhoudingen.

De verkiezingsuitslag gaf te zien dat de zittende gemeenteraad het vertrouwen van de Weertenaars niet genoot. Alleen de voorzichtige burgemeester slaagde erin verkozen te worden. Alle overige raadsleden haalden ternauwernood stemmen. Uit de beroepen van de kiesmannen is af te leiden dat de middenstand en de boeren de toon aangaven.

De kiesmannen uit de stad zijn wat oververtegenwoordigd. Maar de gehuchten zijn nog altijd met vier personen aanwezig. De belastingheffing zal voor de boeren zeker een zwaar motief geweest zijn zich kandidaat te stellen en te opteren voor de denkbeelden van de separatisten.

Uitgesproken voorstanders van het 'Hollandse' bestuur kwamen niet aan de bak. De scheiding met België werd niet geaccepteerd. Het Nederlandse bewind had zich in de voorbije negen jaar bepaald niet geliefd gemaakt. Men voelde zich dan ook geen Nederlander.

Wel behoeft de lage opkomst een nadere verklaring. Zowel kantonrechter als officier van justitie reppen daar met geen woord over. Zij vinden dat blijkbaar niet zo belangrijk. Voor hen telde en gold slechts de uitslag.

Belangrijk is zeker geweest dat een traditie in stemmen ontbrak. Een gezaghebbend en wervend persoon, die dat had kunnen compenseren, ontbrak bij de Weerter separatisten.

Deze stelling kan geadstrueerd worden aan de voorbeelden uit naburige plaatsen. De hoogste opkomst scoorde Thorn met bijna 80%; de laagste Nederweert met 13%.⁴⁴ In Nederweert was dan ook nauwelijks actie gevoerd; dit in tegenstelling tot het zeer onrustige Thorn.

Door het ontbreken van dergelijke figuren hadden velen geen inzicht in het nut van deze verkiezingen. Men stemde immers op indirecte wijze voor een nog op te richten Duits parlement in het verre Frankfort a/d Main. Men moest dus wel zeer gemotiveerd zijn of worden om aan deze verkiezingen deel te nemen.

De tegenpartij dacht vanuit haar paternalistische en anti-democratische optiek dat het zo'n vaart niet zou lopen. Zij organiseerde daarom niets.

Zowel de fervente voor- als tegenstanders van de separatie namen deel aan de verkiezingen. Minimaal 70% van de 41 censuskiezers - de goeoden van Weert - was kandidaat bij de verkiezingen.

Van een lage opkomst in deze categorie was vermoedelijk geen sprake. Vijf van deze censuskiezers werden trouwens tot kiesman gekozen. Het was de grote massa die thuis bleef.

De representativiteit van de verkiezingen, als gevolg van een lage opkomst, behoeft dus

geenszins in twijfel te worden getrokken. De trend was - evenals in het overige Limburg - onmiskenbaar separatistisch gericht. De legitimiteit van het Nederlandse gezag stond ter discussie.

Het Limburgs volkslied

Inmiddels was in Zuid-Limburg een Duitstalig lied in omloop gebracht. Dit was van de hand van de Sittardse fabrikant J. Crijns en droeg de sprekende titel *Limburger Volkslied*.

De tekst, vol bloed- en bodemromantiek, viel niet in de smaak bij de overheidsdienaren. Gezien de inhoud zal het ook wel niet bij de Weertenaren een groot enthousiasme ontmoet hebben.

Schrijver en verspreiders dienen volgens de procureur-generaal van het Maastrichtse gerechtshof vervolgd te worden. Het is zijns inziens opruiend van aard.⁴⁵ Vier dagen na de verkiezingen besluit de ministerraad echter dat dit soort persdelicten niet vervolgd moet worden.⁴⁶ De procureur-generaal haalt bakzeil.

Op 19 mei dook het Limburger volkslied in Weert op. Zeep- en zoutzieder Eduard Janssens⁴⁷ had een exemplaar aan verschillende personen laten lezen en Th. Gast had het lied in het bijzijn van de kantonrechter in de sociëteit hardop voorgelezen. Dat kon de kantonrechter niet verdragen. Hij verliet de sociëteit en ging naar huis.⁴⁸ Het volkslied verdween daarna onder de tafel en bleef daar.

Van proclamaties....

Na het eclatante succes van de separatisten drong het tot de weifelende Nederlandse regering door dat men actie moest ondernemen. Anders zou Limburg als een rijpe appel in Duitslands schoot vallen. De Nederlandse publieke opinie zag overigens niet veel in het behoud van Limburg. Zij zag meer in goede zakelijke contacten met de Duitse staten. Vooral de hoofdredacteur van de Arnhemse Courant wilde snel van Limburg af, dat hij beschouwde *als een uitwas, dat onze beste sappen verteert*.⁴⁹

Het gouvernement in Maastricht liet twee - door Den Haag gesouffleerde - proclamaties uitvaardigen. Onomwonden wordt hierin gesteld dat Limburg Nederlands grondgebied is en blijft; er bestaat slechts een morele band met de Duitse Bond. De Nederlandse wetten dienen te worden geëerbiedigd en door de plaatselijke autoriteiten ook uitgevoerd te worden.⁵⁰

De proclamaties werden in Weert zonder problemen afgekondigd en aangeplakt. Een keer werd weliswaar de helft van een publikatie afgescheurd, maar dat was het dan ook.⁵¹

De separatisten gingen na hun verkiezingsoverwinning verder met hun activiteiten. Gast en Nijst verkondigden in diverse herbergen dat de proclamaties niets om het lijf hadden en alleen uit angst waren voortgekomen.

Volgens informatie van de kantonrechter vergaderden de separatisten veel. Zowel bij de bekende tapperij Aspers als elders. Daar kreeg de regering er dan ongenadig van langs en allerlei lastertaal braakte men uit. Sommigen hadden uitgeroepen dat *alle Hollanders, alle orangisten, autoriteiten en ambtenaren moesten opgehangen worden!!!*⁵² De kantonrechter kan dat niet waarderen en ziet dat niet als een teken van vooruitgang maar veeleer als een terugkeer naar *le temps de la terreur*.⁵³

De marechaussee constateerde echter dat er onder de gegoede inwoners een positieve stemming heerste.

Van proclamaties konden de Limburgers niet leven. Het ging er om dat hun grieven zouden worden weggenomen. Op instigatie van de gouverneur kwam de regering de

Limburgse grieven tegemoet met het volgende initiatief. Het koggeld zou grotendeels opgeheven worden, zodra hiervoor vervangende middelen aanwezig waren. Bij benoemingen zouden Limburgers de voorkeur genieten, mits *wijs en braaf*. Voorts was de regering van mening dat de minder bedeeden niet hun hand naar de rijkdom van anderen mochten uitsteken. Dan zou immers de kip met de gouden eieren geslacht worden.⁵⁴ De gouverneur hield het voor wijs - gezien de toch al povere voornemens van de regering -deze laatste vermaning maar niet openbaar te maken. Van een revolutie was immers geen sprake.

Volgens hem had deze brief niet veel indruk op de bevolking gemaakt. Alleen een duidelijke uitspraak dat het koggeld afgeschaft zou worden, had dat kunnen bewerkstelligen. De gouverneur raadde de regering aan om voorlopig maar van inning van het koggeld af te zien.⁵⁵

In Weert was over het jaar 1847 slechts 60% geïnd.

....En petities

In de sociëteit werd door de koopman of *hollandsche teut* Antoon Feijen een merkwaardige petitie ter lezing aangeboden.⁵⁶

De naam van deze petitie was identiek met een eerdere petitie van baron van Scherpenzeel. Toch was deze niet van zijn hand. De petitie valt namelijk op door een grote mate van Duitsnationale gezindheid en de afwezigheid van eisen op materieel gebied.

Er wordt naar een Duitse *eenheid* en het opgaan in *een ondeelbare nationaliteit* gesterfd. Koning Willem II wordt dan ook opgeroepen als koning afstand te doen van Limburg, maar het als Duits hertog verder te regeren.⁵⁷

Volgens de officier van justitie had zijn separatistisch gezinde substituut-officier Philippe Bloemarts⁵⁸ de hand in deze petitie.⁵⁹

De petitie had bij de sociëteitsbezoekers weinig bijval gevonden. Kantonrechter Janssens meent te weten dat het verzoekschrift des te gretiger zou zijn opgepakt en ondertekend door de separatistisch gezinde kiesmannen van Weert en Nederweert.

Een tweede petitie, aan de koning gericht, was nog in omloop. Deze verzocht om de *vrije uitoefening van godsdienst en geheele scheiding van deze van den staat*. Dit verzoekschrift zou door bijna alle gegoeden zowel binnen als buiten de stad ondertekend zijn. Volgens de kantonrechter zijn de ondertekenaren tegen de afscheiding, mits de lasten maar verminderd worden en de grondwetsherziening in de gewenste zin doorgang vindt.⁶⁰ Brigade-commandant Van den Borch meldt dat alleen om een verhoging van het traktement van de rooms-katholieke geestelijkheid werd verzocht.

De Weerter separatisten kregen lucht van de aanstaande benoeming⁶¹ van een commissaris van politie. Hiervoor stond op de nominatie de gepensioneerde wachtmeester J.P. Pex.⁶²

Nijst en Gast stelden toen een petitie op waarin de koning wordt opgeroepen zijn belofte gestand te doen en in Limburg Limburgers te benoemen. Pex was namelijk van Leiden geboortig. De te benoemen Pex werd in de zwartste kleuren afgeschilderd en er werd gesuggereerd dat deze persoon algemeen gehaat was. Zowel de gegoede als de werkende klasse hadden geweigerd het verzoekschrift te ondertekenen. De laatste vond Pex zelfs geknipt voor zijn nieuwe taak.⁶³ Dat is althans de visie van de kantonrechter. De brigade-commandant schetst een ietwat ander beeld. Er zouden veertig personen getekend hebben. Nijst, vroeger door Pex vervolgd, is de belangrijkste figuur achter dit verzoekschrift.

Overigens was J.P. Pex bij Koninklijk Besluit van 27 mei 1848 al benoemd.⁶⁴

Er is nog een petitie in omloop. Deze is gericht aan het gemeentebestuur. Daarin wordt verzocht om te komen tot een gelijkmatige verdeling van de door het plaatselijke bestuur aan te besteden werken.⁶⁵ Het lot van al deze petitiees is onbekend gebleven.

Angst, geruchten en incidenten

Het gewone volk staat bij de kantonrechter slecht aangeschreven. Volgens hem denkt het slechts in termen van roven en ophangen. Met wel 600 man zouden ze daarvoor gereed staan. Met name Everard van de Laar, Hubert Didriens, Leonard Kwasters en zijn zonen, Francis Hendriks, kleermaker Gerard Kuipers en Jan Seerden hebben zich in die zin uitgelaten. Florens Sarolea heeft rondgestrooid dat hij wel twaalf personen op zijn executielijstje heeft staan.

Een eerste incident vindt op zondag 28 mei een half uur na sluitingstijd van de herbergen plaats. Everard van de Laar en Hubert Didriens waagden een poging de sociëteit binnen te dringen. Toen de deur open was, riepen ze tegen de burgemeester, tevens sociëteitspresident: *daar zit die scheelen bliksem, die moeten wij hebben*. De kastelein wist ze daarop buiten te werken. Op de Markt werden ze door een aantal vanuit tapperij Aspers komende personen, waaronder enkele kiesmannen, aangezet om opnieuw de sociëteit binnen te gaan. Tot driemaal toe.

De kantonrechter is over de brigade-commandant niet tevreden. In moeilijke ogenblikken treedt hij te weinig energiek op. Zijn gezag heeft hij daardoor helemaal verloren. Janssens wil de officier van justitie nog meer rapporteren, maar niet schriftelijk.⁶⁶

De geruchten over geweld en plundering vallen bij de officier De Willebois in goede aarde. Nog onkundig van de benoeming van J.P. Pex, dringt hij bij de procureur-generaal aan op bespoediging van diens benoeming, mede met het oog op de zwakke houding van de commandant van de marechaussee.⁶⁷

Ook de brigade-commandant rapporteert aan de officier van justitie. De toestand in de stad schildert hij als meer en meer afscheidingsgezind af. De gehuchten blijven rustig; de boeren willen slechts vermindering van het koggeld.

Ernstiger is echter het gerucht dat de separatisten op kermisvrijdag 18 juni weer een schutterij willen oprichten. De oude is sinds 1841 niet meer in functie.

Ongeregeldheden kunnen hiervan het gevolg zijn. Troepenversterkingen zouden door hem en ook door de kantonrechter op prijs gesteld worden, maar de burgemeester zag daar niets in.⁶⁸

De officier van justitie was echter al getipt over het voornemen dat een schutterij opgericht zou worden. Het motief kent De Willebois: Onder het voorwendsel de vogel te schieten, zou men wapens in handen willen krijgen.⁶⁹ Nadien wordt evenwel niets meer over de schutterij vernomen.

Op de ochtend van dinsdag 13 juni misdragen zich de beide dagloners Everard van de Laar en Gerard Reemers. Zij hebben op de Markt in een dronken toestand geruime tijd *vive la Republique* geroepen en geprobeerd wat stemming te maken.⁷⁰ Proces-verbaal werd opgemaakt.

Na advies besluit de officier van justitie geen vervolging te gelasten. De zaak is niet voor bestraffing vatbaar.⁷¹

Een dag later, op 14 juni, vertrekken de pas benoemde commissaris Pex en burgemeester Bloemarts naar Roermond. Pex diende nog de aanstellingseed af te leggen. Daarna hebben de heren een onderhoud met de officier van justitie.

De officier heeft daaruit begrepen dat de Weerter separatisten de stemming negatief beïnvloeden.

Concreet deed zich in de afgelopen tijd niet meer voor dan dat bij kantonrechter Janssens een ruit was ingegooid en dat er stenen tegen de blinden van het huis van Pex waren geworpen.

Tijdens het relletje van 13 juni had een van de herrieschoppers tegen de kantonrechter gezegd: *het volk eet vandaag vleesch*. De kantonrechter was in het verleden van mening, dat men in het algemeen te veel wensen had en zaken eiste die men kon missen. Vlees voor iedereen was zijns inziens gewoonweg niet nodig.

Dat deze maatschappelijke visie bij menigeen in het verkeerde keelgat is geschoten, is niet zo verwonderlijk. Nadien stond onder zijn raam geschreven, *dat hij binnenkort op hooi en stroo zou worden gezet*.⁷²

Van het Weerter politieke front kwamen verwarring zaaïende berichten. De officier van justitie had van burgemeester Bloemarts vernomen dat kiesman Theo Hermans in het bezit scheen te zijn van een brief van baron van Scherpenzeel. Hierin stond dat het hertogdom Limburg binnen veertien dagen naar de Duitse bond zou overgaan en wel zonder medeneming van de Nederlandse staatsschulden⁷³, een van de centrale thema's in Van Scherpenzeels programma.

Navraag van de brigade-commandant leerde echter dat in die brief zou hebben gestaan dat de baron over veertien dagen uit Frankfort zou terugkomen. Na zijn verkiezing was Van Scherpenzeel immers naar het parlement in Frankfort afgereisd.

Ook zou er een afschrift van een brief van baron Van Scherpenzeel bij Arnold Smeets aan de Hoogpoort bezorgd zijn, waarin geschreven stond dat de afscheiding al binnen vijf dagen zou plaatsvinden.

Kermisvoorbereidingen

Officier De Willebois merkte in zijn gesprek met de Weerter burgemeester dat deze erg bang was voor onrust en geweld. Bloemarts was van oordeel dat, met de kermis in aantocht, een tijdelijke bezetting door militairen noodzakelijk was. Maar hij durfde dit niet aan te vragen uit vrees zich gehaat te maken onder het volk. In ieder geval zei hij de officier toe dat hij bij thuiskomst een tot rust manende publikatie zou laten uitgaan. Bleef de spanning bestaan dan zou hij een garnizoen aanvragen.

De nieuwe commissaris van politie Pex had minder problemen met een bezetting. Militairen waren gewoon nodig. Ter ondersteuning daarvan stelde hij dat er nogal wat wapens in handen van de burgers waren.

Mocht de burgemeester troepen wensen, dan raadde de officier hem aan infanterie, eventueel aangevuld met enkele marechaussees te paard, aan te vragen. Bloemarts wilde liever cavalerie hebben, maar dat zou bij inkwartiering problemen oproepen.

Twee dagen later, op 16 juni, dient burgemeester Bloemarts een voorlopige aanvraag voor troepen in. Overigens vertrouwt hij erop dat de kermis op 18, 19 en 20 juni rustig zal verlopen.⁷⁴ De gouverneur doet wat de burgemeester verlangt. Het gemeentebestuur gelast hij voor behoorlijke huisvesting en voeding te zorgen.⁷⁵ Commissaris Pex zit niet stil en bereidt zich ook op de kermis voor. De brigade-commandant dient drie goed bewapende marechaussees ter beschikking te stellen en nog eens drie in reserve te houden.⁷⁶

De sluitingstijd van de herbergen blijft bepaald op het normale tijdstip van 11 uur. Er wordt dus geen ontheffing verleend.

De kermis kan beginnen, zowel voor als na sluitingstijd.

19 juni 1848 kermismaandag: een steen door de ruiten

De kermiszonntag verliep zonder moeilijkheden. Maar maandag kreeg de politiecom-

missaris een vertrouwelijk bericht door dat er die middag op Hushoven een twintig- tot dertigtal met stokken en knuppels bewapende Weertenaren had rondgelopen. Kleermaker G.A. Kuipers zou hebben verkapt wat er stond te gebeuren. Pex zou er maandagavond *aan* gaan.⁷⁷ De *gelen* - de 'Hollanders' - moesten verdwijnen.

Op maandagavond ging Pex, vergezeld van negen marechaussees en veldwachter Kneepkens, op patrouille. 's Avonds om 11 uur stonden er op de Markt wat groepjes volk. Met behulp van blaasinstrumenten werd er een tweetal signalen uit een van die groepen afgegeven. Daarbij riepen ze *Appel, Appel*.

Een half uur later keerde de patrouille terug op de Markt. Daar constateerden ze dat er in de herberg van de kinderen Theunissen nog volop volk was. Dit ondanks de sluitingstijd van 11 uur. Binnen verklaarde de herbergierster dat ze de mensen gewaarschuwd had, maar zij waren gebleven. Na deze verklaring begon de volksmenigte een *hoera* aan te heffen. Toen het rumoer - met behulp van koopman Dominique Coenen - tot bedaren was gekomen, gaf Pex het bevel dat binnen een kwartier iedereen de herberg moest verlaten. Zoals gebruikelijk viel een dergelijke aanmaning niet in goede aarde en enkelen riepen dat je tijdens de kermis de hele nacht bier kon krijgen. Timmerman Jan Aarts en smid Gerard Broens voegden daar nog aan toe dat men in een herberg evenveel rechten had als in de sociëteit. De sociëteit controleerde de commissaris niet, wel maakte hij te veel processen-verbaal op in verband met sluitingstijden van herbergen.

Toen vloog er een steen door de ruiten van de herberg. Pex en de zijnen verlieten de herberg, door velen gevolgd. Buiten gekomen werd vanuit de daar aanwezige hoop volk geroepen *Vort maakt dat gij weg komt* en *die smeerlap moet kapot*, waarmee Pex gemeend was. Brigade-commandant Van der Borch werd heel anders bejegend. Hij werd ontvangen met de kreet *die moeten wij prijzen*. De menigte werd gesommeerd naar huis te gaan. Om 1 uur 's nachts was niemand meer op straat. Nadien bleken er zich toch weer groepjes te vormen, al dan niet dronken, die riepen *de commissaris moet er aan, Vivat Belgen*. De politiecommissaris vreesde voor wanorde op de laatste kermisdag.⁷⁸

De kantonrechter gaat op eigen onderzoek uit. Hij richt zijn pijlen op de ex-Belgische commies Dominique Coenen. Deze koopman verdenkt hij ervan de oorzaak te zijn van de herrie bij herberg Theunissen. Daar zou Coenen om half twaalf 5 francs op tafel hebben gegooid. De aanwezigen konden hiervan drinken. Door de komst van Pex is er geen herrie ontstaan. Coenen zou ook een vat bier hebben aangeboden, maar dat moest dan wel op de Markt leeggedronken worden. Ter verdediging zou hij gezegd hebben dit gedaan te hebben om het volk in toom te houden.⁷⁹

Dat kantonrechter Janssens de persoon van Coenen - beiden zijn sociëteitsleden - niet kan waarderen, is evident.

Op de laatste kermisdag - dinsdag - trokken er rond het middaguur wel dertig tot veertig personen door de stad, waaronder Everard van de Laar en Jozef de Borgie.⁸⁰ Deze twee zouden geroepen hebben dat behalve de commissaris er ook nog twee marechaussees *aan* moesten.⁸¹

Noch Pex noch de twee marechaussees gingen er aan; integendeel, Pex maakte over het gebeurde weer een proces-verbaal op.

De laatste kermisdag en de eerste troepen

Van ernstige ongeregelheden was dus geen sprake. Er sneuvelde een ruit, er werd door aangeschoten personen wat geschreeuwd, de sluitingstijd werd overschreden en met Pex werd de draak gestoken.

Een aantal mensen was duidelijk niet gelukkig met de benoeming en het optreden van de nieuwe politiecommissaris; het was een weerzien van oude bekenden.

De commissaris voelde zich bedreigd evenals de zwaar op de hand zijnde kantonrechter. Het gemeentebestuur was bang dat er 's avonds weer herrie zou ontstaan. Onder die omstandigheden besloot het, via de officier van justitie, een detachement van 30 dragonders uit Roermond aan te vragen, die voor 10 uur 's avonds in Weert verwacht werden.⁸²

Hoewel het niet tot zijn taak behoort, zorgt officier De Willebois er voor dat de dragonders naar Weert vertrekken.⁸³ Tevens maakt hij van de gelegenheid gebruik de militairen nog een arrestatiebevel tegen *een der belhamels van gisteravond* mee te geven, tegen wie uit anderen hoofde een vonnis uitvoerbaar was. Dit had hij op verzoek van burgemeester Bloemarts even laten liggen.⁸⁴

De officier is enigszins bezorgd over de gebeurtenissen in Weert. Van de ordonnans had hij vernomen, dat gisteravond de twee zonen van Sarolea met geweren onder het volk waren. Deze jongens zijn tot alles in staat. Dat had hem de kantonrechter verteld, toen hij op bezoek was. Wegens de toestand in Roermond kan de officier jammer genoeg niet naar Weert om een eventuele vorm van rebellie vast te stellen.⁸⁵

Om zeven uur gaan 25 bereden dragonders naar Weert⁸⁶, waar zij om half negen 's avonds arriveren.⁸⁷ Daar treffen ze op de Markt wel 300 personen. Deze verwelkomen de militairen met kreten als *rotte, stinkende Hollanders* en dergelijke. Op aanwijzing van de politie - Pex vermoedelijk - werd de te arresteren persoon, horlogemaker Van der Heiden, in de kraag gevat en meegevoerd. Deze zou zich aan het hoofd van de massa bevonden hebben. De menigte leek Karel van der Heiden te willen ontzetten, maar na dreiging met geweld ging de een na de ander heen, waarna het rustig bleef in herberg en op straat.

De oorzaak van deze samenshoring op de Markt lag volgens de garnizoenscommandant van Roermond in de wens van het publiek dat de herbergen met betrekking tot de sluitingstijd dezelfde voorrechten als de sociëteit zouden moeten hebben, vooral met de kermis. Door de drank in een staat van opgewondenheid geraakt had men burgemeester en commissaris bedreigd, hetgeen anders niet was gebeurd.⁸⁸

Dragonder te paard.

Hoewel er op de laatste kermisdag niets onregelmatigis plaatsgreep, met uitzondering van de provocerende arrestatie van Karel van der Heiden, verzocht het gemeentebestuur zekerheidshalve om vervangende militaire assistentie.⁸⁹

De dragonders hadden namelijk bij hun paarden moeten slapen, hetgeen geen geslaagd idee was. Eerder had de officier van justitie de burgemeester nu juist voor dit soort problemen gewaarschuwd. Het verzoek wordt ingewilligd; er gaan nu 25 infanteristen naar Weert.⁹⁰

De volgende avond, 21 juni, blijft het, op een klein incident na, rustig. Commissaris Pex constateerde om half twaalf 's avonds dat er in de herberg van Theo Hermans nog mensen aanwezig waren. Ongeveer vijftientig personen liepen daar met de Duitse bondscarde op de borst, die men voor 6 cent bij Arnold Smeets kon kopen. Binnen een kwartier moest de herberg zijn verlaten. Toen dat niet het geval bleek te zijn, wierp Gerard Reemers zich op als bemiddelaar. Hij zou de mensen wel vragen om weg te gaan, wat Pex om wille van de goede orde toestond. De herberg werd daarop verlaten.⁹¹ De nakermis op de Biest verliep zonder de minste ordeverstoring.⁹²

De bezetting van Weert

De officier van justitie schetst een ander, wat politieker beeld van de toestand in Weert. Luitenant Schoemakers van de marechaussee, die met de dragonders was meegegaan, was van mening dat er wel degelijk ongeregelheden op touw waren gezet bij de aankomst van de troepen. De arrestatie van Karel van der Heiden scheen een positieve invloed uitgeoefend te hebben. De deken van Weert heeft ook zijn steentje bijgedragen. Volgens de luitenant zou hij persoonlijk naar de herbergen zijn gegaan om de mensen naar huis te krijgen, voordat de militairen de stad zouden binnentrekken. Op één plaats was dat gelukt, op een andere plaats was hij daarentegen uitgejouwd.

Met verbazing heeft de officier echter gehoord dat de burgemeester de dragonders wil terugsturen en geen tijdelijke militaire assistentie wil vragen. Zijns inziens onverstandig, omdat volgens hem de onruststokers opnieuw zullen beginnen. Bovendien heeft Gast het gerucht verspreid dat hij bij het parlement in Frankfort zal protesteren tegen de aanwezigheid van Hollandse militairen. De Nederlandse autoriteiten zouden daartoe niet bevoegd zijn. Zowel de kantonrechter als oud-Weertenaar Beerenbroek vinden dat Weert niet aan zichzelf overgelaten kan worden. Burgemeester Bloemarts wil door terugtrekking van de troepen bij het Weertse gepeupel in de smaak vallen.

Redenen te over dus om in Weert een tijdelijke bezetting aan infanterie te legeren, aldus de brief van officier De Willebois van 21 juni.⁹³

Op 22 juni 1848 's avonds hoort de officier dat het gemeentebestuur van Weert om vervanging van de cavalerie door infanterie heeft gevraagd. Hij beseft dat de eerder aan hem verstrekte informatie onjuist was. Onmiddellijk stelt hij de gouverneur op de hoogte van dit nieuwe gegeven.⁹⁴ Te laat.

De gouverneur had de gelegenheid reeds te baat genomen en dezelfde dag al een verzoek gericht tot de minister van justitie. De minister wordt gevraagd bij zijn collega van oorlog te bewerkstelligen binnen de kortst mogelijke tijd gedurende een periode van vier à zes weken in Weert 70 tot 80 infanteristen te huisvesten. Behalve ter verzekering van rust, is het voordeel van deze bezetting dat de *misleidde bevolking* ziet dat het Nederlandse leger het recht heeft deze, met de Duitse Bond moreel verbonden, streken te bezetten en te beschermen.

De gouverneur draagt daarbij aan burgemeester en schepenen van Weert op de dragonders tot nader order daar te houden.⁹⁵ Deze last arriveert in Weert op 24 juni.⁹⁶

Nog totaal onwetend van het feit dat een dag eerder - op 22 juni - besloten is dat Weert een militaire bezetting krijgt en het gemeentebestuur onder een vorm van curatele is geplaatst, sturen burgemeester en schepenen op 23 juni een bericht naar de gouverneur. Zij doen daarin verslag van de rustige situatie. Voorts hebben ze verzocht de dragonders door infanterie te vervangen. Dat is inmiddels uitgevoerd.⁹⁷

Razendsnel, namelijk al op 24 juni besluit de minister van oorlog aan het verzoek van de gouverneur gehoor te geven. Tachtig infanteristen worden in Weert ingekwartierd.⁹⁸

Pas enkele dagen later, op 27 juni, worden burgemeester en schepenen door de gouverneur op de hoogte gebracht. De militairen krijgen de opdracht zich ter beschikking van de Weertse autoriteiten - burgemeester, kantonrechter, commissaris van politie - te stellen.⁹⁹ Blijkbaar komt de gouverneur wat terug op zijn overijld handelen.

Nog steeds onkundig van de reeds genomen besluiten op hoger niveau laat het gemeentebestuur de gouverneur ook op 27 juni weten, dat in Weert niet meer voor wanorde hoeft te worden gevreesd. De infanteristen kunnen naar Roermond terugkeren. Zij vragen de gouverneur of hij daarvoor kan zorgen.

Een geheel andere kijk op de gang van zaken geeft de kantonrechter. Deze rapporteert - ook weer - op 27 juni aan de officier van justitie, dat het in Weert niet rustiger is en dat de sfeer eveneens niet verbeterd is. Het separatisme wint zelfs veld.

Gouverneur Van Meeuwen heeft zich ten opzichte van burgemeester en schepenen van Weert in een vreemd parket gemanoeuvreed. Hij rechtvaardigt zijn handelwijze als volgt. Hij beroept zich eenvoudig op zijn functie. Het is immers zijn belangrijkste taak om voor orde en rust te zorgen. Hij vindt het nochtans jammer dat *goede* burgers nu met inkwartiering worden belast. Het verzoek om de troepen terug te trekken wordt eenvoudigweg afgewezen. Het ligt nog te vers in het geheugen, dat het in Weert onrustig was.¹⁰⁰

Van Meeuwen stuurt de minister van justitie enkele dagen later anders gekleurde informatie. Nu stelt hij, dat de gemoederen in Weert nog sterk in beweging zijn. Vooral Th.Gast heeft het gedaan. Hij behoort tot het groepje dat het volk opjut. Troepen zullen de rust doen terugkeren.¹⁰¹

De minister van oorlog is echter, vanuit een andere optiek, niet tevreden. Van Meeuwen had zich direct moeten verstaan met de procureur-generaal en de opperbevelhebber en niet het ministerie van justitie in moeten schakelen. De gewenste maatregelen hadden dan sneller genomen kunnen worden.¹⁰²

Op 30 juni 1848 keren de infanteristen terug naar Roermond. Dezelfde dag marcheren de nieuwe troepen - 83 man sterk - vanuit Venlo naar Weert. De burgemeester krijgt de inkwartiering te regelen, minimaal twee soldaten bij elkaar. Eén detachementsdeel wordt in de stad geplaatst. Een ander deel kwartiert hij op Boshoven in, dat op 20 à 25 minuten van de stad verwijderd ligt. Secretaris Knapen¹⁰³ van Weert had met deze afstand geen moeite, toen hij door de officier van justitie om tekst en uitleg werd gevraagd. De burgemeester krijgt het verzoek van kapitein Seeuwen de officieren niet in een logement onder te brengen maar bij *welgezinde ingezeetenen*.¹⁰⁴

Een soldatenkeuken wordt niet opgericht, omdat er maar één keer per week vers vlees is te krijgen en ook geen groentemarkt¹⁰⁵ bestaat. De soldaten exerceren 's morgens twee uur; 's middags is er om vier uur wachtparade en gewapend appèl, zodat het grootste deel van de dag het detachement bijeen is. Twaalf soldaten staan bij het stadshuis op wacht.'s Avonds en 's nachts wordt deze wacht verdubbeld.

Kapitein Seeuwen stelt zich ter beschikking van de burgemeester. Hij verwacht geen ongeregdigheden of onrust.¹⁰⁶ De kapitein krijgt - via een intermediair - enkele zeer vertrouwelijke richtlijnen van de opperbevelhebber uit Maastricht, zo vertrouwelijk dat deze na lezing *ten vure gedoemd worden*. De kapitein dient zich te verstaan met kantonrechter en statenlid Janssens, die niet publiekelijk benaderd wil worden.¹⁰⁷ Seeuwen dient zich dus te verlaten op de kantonrechter, met voorbijgaan van de burgemeester maar ook van de commissaris. Het Nederlandse provinciale gezag beschouwde de kantonrechter als hún man in Weert.

Zoals eerder gesteld achtte het gemeentebestuur de bezetting overbodig; de stemming

was in Weert niet zo slecht als men veronderstelde.¹⁰⁸ De provinciale autoriteiten dachten daar geheel anders over; zij zagen een nadrukkelijk verband tussen het separatisme en de incidenten in Weert.

Politieke ontwikkelingen

Op het politieke vlak is er enige beweging. Baron Van Scherpenzeel heeft vanuit Frankfort aan ene Verbruggen te Grathem laten weten dat de scheiding zeker was, maar dat de kwestie van de staatsschuld nog geregeld moest worden. De baron vraagt om petitie's die deze laatste aangelegenheid in gunstige zin voor Limburg bepleiten.¹⁰⁹ Naar we mogen aannemen, doet Verbruggen daarna zijn werk.

In bovenstaande zin wordt door Th. Gast een verzoekschrift opgesteld. Twaalf kiesmannen van Weert en ook die van Nederweert tekenen. De petitie zal op 24 juni naar Van Scherpenzeel gestuurd worden.¹¹⁰

Hoewel er geen onrust in Weert gesignaleerd wordt, neemt wel de spanning door de brieven van baron Van Scherpenzeel toe. Bij Th. Gast is een afschrift van een brief van de baron gearriveerd. Hierin zou staan dat het hertogdom binnen veertien dagen Duits zou zijn; de *Gelen* zouden Limburg moeten verlaten, anders zal Duitsland geweld gebruiken.¹¹¹

Commissaris Pex dacht dat er bij kiesman Jan van der Piepen een nieuwe brief van Van Scherpenzeel was binnengekomen. In deze brief - overigens dezelfde als van Gast - zou staan dat de petitie's uit Weert¹¹², Roermond en enkele dorpen in Frankfort waren aange-

komen. Voorts vreesde de baron dat Limburg niet van 'Holland' gescheiden zou worden, als het niet aan de staatsschuld meebetaalde.

In werkelijkheid schreef de baron op 29 juni vanuit Frankfort dat als het Duitse parlement geen besluit nam waarin Limburg vrij zou zijn van de Nederlandse staatsschulden, hij zou protesteren tegen een vereniging met Duitsland. Want in dat geval zou Limburg slechter af zijn. De beslissing zou over ongeveer veertien dagen vallen. Duitsland zou Limburg niet in de steek laten, zelfs niet als dat tot oorlog zou leiden. Hij had de verzoekschriften uit Roermond en uit het kanton Horst ontvangen. Opnieuw verzocht hij om het insturen van petitie's, waarin ditmaal gepleit moest worden voor vereniging met Duitsland.¹¹³

Op 11 juli schrijft Pex aan de officier van justitie dat broodbakker Mathijs van den Zijlberg een verzoekschrift ter tekening aanbiedt.¹¹⁴ Daarin verzoekt men - zoals gevraagd - de scheiding van *Holland*. Tevens wordt - op verzoek van de Roermondse kiesmannen - verklaard

P.J.A.M. van der Does de Willebois, officier van justitie te Roermond 1847-1851.

dat de Weerter kiezers fatsoenlijke mensen zijn. De Nederlandse diplomatie zou - volgens Van Scherpenzeel - in Frankfort hebben rondgestrooid dat slechts het *canaille* hem had gekozen. Uiteindelijk zouden er op instigatie van de baron wel 85 verzoekschriften naar Frankfort zijn verzonden. De meeste, ook dat van Weert, zijn verdwenen.

Volgens commissaris Pex had J. Nijst, betiteld als één van Weerts grootste oproerkrakers, inmiddels het gerucht verspreid, dat nu het zeker was dat Limburg geheel in de Duitse Bond zou worden opgenomen, op 15 juli a.s. ook alle 'Hollandse' ambtenaren weg moesten zijn.

De Duitse vlag zou morgen - 9 juli - worden uitgestoken bij herberg Aspers en daarbij nog *eene kroon met de dubbelen Arend in het midden*.¹⁵ Wat overigens niet gebeurde.

Nog enkele incidenten

Tien dagen nadat Weert officieel bezet is, blijkt de situatie niet veranderd. Er is niets van belang voorgevallen. Volgens rapport van kapitein Seeuwen worden er wel door de Scherpenzelianen 's avonds of op zon- en feestdagen, uiteraard buiten gezichtsveld van de schildwacht, wat leuzen geroepen zoals *Vivat Scherpenzeel! Vivat de Bond! Weg met de Dwingelandij!*¹⁶

Van een werkelijk opstandige geest is geen sprake. Dit blijkt uit het feit dat de dienstplichtigen normaal opkomen¹⁷ en de belasting na de eerste inbeslagname door de meesten betaald wordt, zodat nergens tot executie van goederen behoeft te worden overgegaan. Het koppelgeld is wel nog niet betaald, maar dat vindt zijn oorzaak in de afwezigheid van besluitvorming bij de gemeentelijke overheid. Kapitein Seeuwen is van mening dat de tijd rijp is voor invordering, gelet op de aanwezigheid van de militaire bezetting.

Volgens de kapitein spelen de paters Franciscanen bij het kalmeren van de mensen een belangrijke rol. Vooral over pater Beckers, een broer van de Tilburgse burgemeester, is kapitein Seeuwen erg lovend. Zo heeft de pater op zondag 9 juli van af zijn preekstoel *het verfoeilijke van oproer* voorgedragen en daarbij de aanwezige *belhamels scherp* aangekeken en hen toegevoegd dat zij deze gewijde tempel niet moesten bezoeken. Hij zou anders genoodzaakt worden hun de toegang te weigeren. Pater Beckers is van mening dat door zijn optreden de invloed van de separatisten op het gewone volk is verdwenen.¹⁸

Veel effect heeft het optreden van de pater echter niet gehad. Want de zondag daarop, een kwartier na sluitingstijd, schreeuwde en zong op de Markt een groep van 30 tot 50 personen. Vooraf gegaan door een kleine mismaakte man, kleermaker Willem Greveraats, gingen ze voor de schildwacht op en neer lopen. De kapitein gelastte daarop dat de manschappen zich met geweren in gereedheid moesten houden. De groep trok toen naar het einde van de Markt. Volgens Seeuwen schreeuwden zij *Merd voor Oranje! Merd voor Jou! Vivat les Belges*, maar niets over Van Scherpenzeel of de Bond. Zij zongen *zij moeten fort! fort! fort!* of iets dergelijks. Na arrestatie van Willem Greveraats sommeerde de commissaris het gezelschap naar huis te gaan.¹⁹ De kleermaker had namelijk gramstoorig geroepen *ik geef de klooten van den heelen boel*. De commissaris vroeg hem vervolgens *waarvan hij de klooten gaf*. De kleine kleermaker antwoordde toen op zeer onbescheiden toon *ik geef de klooten van alles*, waarbij hij zich op de borst sloeg. Ter voorkoming van verdere moeilijkheden werd hij opgesloten. Zeventien personen waren herkend door de commissaris en zijn manschappen.²⁰ Omstreeks middernacht werd nog een proces-verbaal opgemaakt. Twee marechaussees

hadden gehoord hoe schoenmaker Mathijs Theunissen tegen passanten die langs zijn deur liepen zou hebben gezegd: *Komt binnen, jongens van den deutschen Bond. M.... voor Oranje.*¹²¹ Vervolgens werd het rustig. Dat bleef ook de volgende dag zo, ondanks het feit dat maandag de uitgaansdag van de werklieden was.¹²²

De officier in Roermond weet niet goed wat hij met Theunissen en Greveraats moet beginnen. Daarom vraagt hij advies aan zijn chef, de procureur-generaal. Hij geeft zelf een voorzet. Bij Theunissen is van majesteitsschennis nauwelijks sprake; bij Greveraats c.s. kan men hooguit spreken van het maken van nachtelijk lawaai.¹²³ Procureur-generaal Cazius deelt in het algemeen wel de visie van de officier. Voor vervolging van Greveraats c.s. is Cazius wel te vinden¹²⁴, hetgeen geschiedde.

Het Duitse bondsbesluit van 19 juli 1848

Op 14 juli 1848 kwam het rapport van de commissie voor internationale aangelegenheden over Limburg gereed. Zoals reeds door Scherpenzeel en anderen voorspeld was, viel dit rapport ten gunste van de separatie van Limburg uit. *Das Herzogthum Limburg,.... ist eine der heillosesten Schöpfungen,...und eine Zwittergespalt, die nicht länger das Leben fortsetzen kann.* De conclusie luidde: *Das Herzogthum Limburg ist ein deutsches Bundesland, wie jedes andere.*¹²⁵ Vrijwel alle afgevaardigden van het Duitse nationale parlement stemden er voor. Over de voor Scherpenzeel uiterst belangrijke kwestie van de staatsschulden verklaarde zich de nationale vergadering in navolging van het rapport onbevoegd. De zaak werd voor onderhandelingen naar de voorlopige centrale regering verwezen.¹²⁶

Op 19 juli arriveerde in Weert een brief van baron Van Scherpenzeel, via de Roermondenaar Van Straelen, met daarin de conclusies van het commissierapport. Van Scherpenzeel maant zijn aanhangers geen demonstraties te houden. Rust en orde moeten bewaard blijven. Triomfantelijk wordt deze brief in het bijzijn van de burgemeester door Th. Gast en Arnold Smidts in de sociëteit voorgelezen. De Weerter separatisten waren verheugd, de scheiding was volgens hen een feit.¹²⁷

Bij de Nederlandse gezagsdragers namen spanning en angst toe. Kantonrechter Janssens heeft gehoord, dat in de bewuste brief zou hebben gestaan, dat Limburg al gescheiden was, zonder dat het de Nederlandse staatschulden diende over te nemen. De separatistische voormannen van Weert zouden daarop als gekken door de straten zijn gelopen om het nieuws te verspreiden. De kantonrechter is trouwens nu ook bang voor de boeren¹²⁸ van Weert. Sommigen hadden gedreigd de komende zondag - 23 juli - naar de stad te komen. Als dezen samen zouden gaan met de separatisten en *het gemeen* dan waren de gevolgen niet te overzien.¹²⁹

Ook kapitein Seeuwen heeft dit gerucht - via de lokale overheid - gehoord en laat zich meeslepen. De separatisten zouden op die zondag enkele tonnen gratis bier schenken. Men zou tegen het wettig gezag betogen. Hij liet de wacht tot veertig soldaten versterken en de geweren laden. De paters zijn op die zondag langs de gehuchten getrokken om de boeren tot rust te manen. In zijn namiddagpreek maant de pater-vicarius opnieuw aan tot eerbied voor het gezag.

Volgens de kapitein zagen de separatisten - *de heethoofden* - onder druk van die maatregelen af van het uitdelen van bier. Zij wachtten tot de bezetting wordt opgeheven.

De avond verloopt rustig; een klein incidentje speelt zich af voor de sociëteit. Daar proberen mensen binnen te dringen, die door de politie uiteengedreven worden. J. Nijst, volgens de kapitein een verarmde zaakwaarnemer, was daar ook bij. Hij had zachtjes revolutionaire liedjes gezongen. Seeuwen vat dat op als een signaal voor de separatisten om bijeen te komen.

Verder had Nijst tegen hem gezegd dat het zonder militaire bezetting in Weert veel rustiger zou zijn. En dat zij met hun drieën - volgens de kapitein de drie grootste heet-hoofden der afscheidingsgezinden - dan wel zouden voorkomen dat de sociëteit werd binnengedrongen.¹³⁰

De kapitein probeert binnen de enge grenzen van zijn taak - pas optreden als daarom gevraagd wordt - het gezag overeind te houden.

Kantonrechter Janssens raakt met het uur meer over zijn toeren. Volgens hem zou de bekende en beruchte Jan Simar in de herberg van Thomas Boonen gezworen hebben de burgemeester, de pater-praeses en pater Beckers te vermoorden. Ook heeft Simar het op hem voorzien. In het verleden had hij Simar tot een boete veroordeeld wegens het niet op tijd sluiten van zijn herberg. Sarolea en zijn zonen zouden willen plunderen en moorden. Sarolea heeft verklaard, dat hij van te fatsoenlijke familie is om armoede te lijden.

Het Frankforter besluit maakt emoties en dreigementen los. De kantonrechter ziet het niet meer zitten; hij klaagt steen en been. *Wat moet er dan van ons worden? Wat zal er nog gebeuren? Men heeft van buiten te moeten komen; Het gemeen is meester. Ieder uur is wat nieuws en ieder weldenkend burger is vol vrees.*¹³¹

De officier van justitie komt op grond van deze defaitistische berichten tot de overtuiging dat de autoriteiten in Weert een steuntje in de rug nodig hebben. Hij schrijft gezamenlijk aan kantonrechter, politiecommissaris en de brigade-commandant van de marechaussee, dat de koning en zijn regering uiteindelijk over het lot van Limburg beslissen. De tijdverschijnselen moeten met toegevendheid behandeld worden; wat gezang, gepraat en cocardes kunnen geen kwaad. Geweld tegen personen of goederen kan echter niet gedoogd worden. Er is nog altijd een militaire bezetting in Weert, die in geval van geweld de wapens dient te gebruiken. Wij moeten ons niet laten overmeesteren door een overdreven mate van bezorgdheid en niet mismoedig worden, zo schrijft de officier.¹³² Dezelfde dag, 25 juli, stelt hij de procureur-generaal op de hoogte. De schrik zit er in Weert goed in. De burgemeester zou in stilte een Duitse vlag hebben laten maken om zich daaronder te verschuilen indien dat nodig mocht zijn. Hoewel er, behalve wat geschreeuw en dronkenschap, eigenlijk niets in Weert gebeurt.¹³³

Ook de brigade-commandant van de marechaussee in Weert rapporteert. Hij heeft gemerkt dat er gegoede Weertenaren zijn, zoals dokter Rijken en de expediteur Paul Dreessen, die van mening veranderen en gaan overhellen naar separatistische zijde.

Ten slotte meldt hij nog een kleine onregelmatigheid, die in het licht van de grote politieke ontwikkelingen een beetje futiel overkomt.

De wacht bij het stadhuis is gesard door schoolgaande kinderen. Een van de op wacht staande soldaten heeft toen met een stoel het gezicht van de negenjarige zoon van havenmeester Peter Stultiens verwond. De soldaat is in verzekerde bewaring gesteld. Tot het opmaken van een proces-verbaal komt het niet; kapitein Seeuwen vindt dat met enkele dagen cachot de soldaat voldoende gestraft is.¹³⁴ De geraadpleegde officier van justitie vindt dat ook. Hij is bovendien zeer tevreden dat er onmiddellijk een onderzoek is ingesteld. Zodoende kunnen grieven van de bevolking tegen het gezag worden voorkomen. Het volk zou immers maar al te graag de militaire macht willen verwijten dat zij geweld tegen vrouwen en kinderen gebruikt.¹³⁵

En wat doen de Weertse separatisten. Zij houden een brief van baron Van Scherpenzeel die op zondag 23 juli uit Roermond arriveerde, één dag geheim om geen ordeverstoringen op te roepen. Wat stond er in de brief van de baron? In de brief, gericht aan de kiesmannen van Roermond, deed hij met het *hart vol vreugde*, kond van het zo belang-

rijke en gelukkige parlamentsbesluit van 19 juli 1848. De Limburgers zijn Duitsers en geen Nederlanders. Met betrekking tot het vraagstuk der staatsschulden moet Limburg zich verzekerd weten van de bescherming tegen iedere onrechtvaardigheid. Eerbied voor de bestaande wetten is noodzaak. *Wat ook zij of niet, blijft volkomen rustig*, luidt het devies.¹³⁶

Door de berichtgeving uit en over Weert besluit gouverneur Van Meeuwen op 26 juli dat troepenversterking absoluut nodig is. Deze versterking is bedoeld om het moreel van de Weerter autoriteiten op te krikken.¹³⁷ Opperbevelhebber Van Limburg Stirum krijgt het verzoek nog eens 25 manschappen naar Weert te sturen.¹³⁸

Het gemeentebestuur krijgt per gelijke post hiervan bericht. Het krijgt de wind van voren. Als reden voor het sturen van een detachement cavalerie wordt het gemeentebestuur kortweg medegedeeld, dat het niet in staat is de weinige raddraaiers in toom te houden. Voorts krijgt het de opdracht voor behoorlijke inkwartiering en stalling zorg te dragen, waarvoor de gouverneur burgemeester en schepenen speciaal verantwoordelijk stelt.¹³⁹

En dit terwijl de vorige keer nu juist aangegeven is, dat er geen behoorlijke stalling en de daarbij behorende huisvesting aanwezig is. De officier van justitie krijgt nog op 26 juli van het besluit bericht; het nieuws geeft hij direct door naar de kantonrechter in Weert.¹⁴⁰ De dragonders komen 27 juli in Weert aan. Het blijft rustig in de stad.

De separatisten zijn van oordeel dat de inkwartiering van de Hollandse militairen spoedig moet worden opgeheven, *wijl deze snaken slechts strekken om de bestaande verbittering te vermeerderen*. Dit schrijven ze in een brief aan Van Scherpenzeel. In het post scriptum vraagt Th. Gast de baron alvast om de naam van de commanderende generaal, als de Duitse bondstroepen Limburg mochten binnenrukken. Dat zou wel eens voor de strategie van belang kunnen zijn.¹⁴¹

Evenals vele anderen ziet Th. Gast de scheiding reeds als een voldongen feit. Een vreedzaam verlopend proces verwacht hij niet.

Terwijl de dagen verstreken, kwamen er geen instructies vanuit Den Haag hoe de Limburgse autoriteiten zich hadden te gedragen. De situatie bleef dus zeer onduidelijk en gespannen.

Hierover beklagde zich officier De Willebois bij de gouverneur. Een enkel signaal zou al voldoende kunnen zijn.

Met betrekking tot Weert schreef de officier dat kapitein Seeuwen niet zo geschikt was om het moreel van de plaatselijke autoriteiten op te beuren. De kapitein van het detachement dragonders, dat naar Weert is gegaan, zou beter voor deze taak in de wieg gelegd zijn. De houding van de Weerter kantonrechter was niet meer te volgen; deze was geheel aangeslagen. Politiecommissaris Pex was wel goed, maar deze werd weer gedemoraliseerd door burgemeester Bloemarts. De officier zou hem wel het kruis van de borst willen trekken.¹⁴²

Het is een treurig beeld wat de officier schetst; maar de stad was verder rustig.

In een bibberend handschrift doet kantonrechter Janssens verslag van de gebeurtenissen op vrijdag 28 juli. J. Nijst zou, op grond van een door hem verkeerd begrepen artikel in het Handelsblad, als een dwaze door de stad lopen en alles in oproer brengen. Zo riep hij: *Het uur is geslagen nu zijn wij deutsch, de koning heeft afgestaan*. Verder moesten de klokken geluid worden en de vlag worden uitgestoken. Op verzoek van de kantonrechter werden voorzorgsmaatregelen getroffen. De wacht werd versterkt, de geweren weer geladen, de paarden ten dele opgezadeld. 's Avonds was alles weer rustig. Is het niet mogelijk hem gevangen te nemen? Ik heb maar twee getuigen, misschien

zijn er wel honderd te krijgen, schrijft de vertwijfelde kantonrechter.¹⁴³ Per ordonnans wordt de brief om 1 uur 's nachts bij de officier bezorgd. De ordonnans vertelt de officier van justitie zoveel, dat hij niet meer weet in welke toestand de politie in Weert verzeild is geraakt. Daarenboven is De Willebois ervan overtuigd dat als hij nu naar Weert zou gaan, hij iedereen in slaap zou aantreffen, wat in werkelijkheid ook zo was.¹⁴⁴ Officier De Willebois acht het echter hoogst ongewenst dat het Weertse gepeupel de indruk krijgt dat de plaatselijke autoriteit *niets kan, niets weet en niets durft*. Hij kan de ordonnans dan ook niet onverrichterzake terugsturen. De afgang zou dan compleet zijn.

Via de ordonnans laat hij de kantonrechter weten, dat de bevolking niet aan het Nederlandse gezag onttrokken is. Indien iemand op heterdaad betrapt wordt, biedt de wet ruime mogelijkheden deze te arresteren. Bij luidruchtige volksoplopen kan men de deelnemers manen uit elkaar te gaan en ze desnoods uit elkaar drijven.¹⁴⁵

Dat het gepeupel nog niet de baas is in Weert met het oog op de twijfelachtige en onzekere houding van de autoriteiten verbaast de officier van justitie. Hij besluit naar Weert te gaan om verdere demoralisatie van het gezag te voorkomen. Het zenden van de dragonders is dus niet effectief geweest.

De kantonrechter rapporteert een dag later - op 29 juli - ook aan procureur-generaal Cazius. Een zevental met naam genoemde separatisten zou de orde voortdurend storen. Hieraan moet een eind gemaakt worden. De procureur-generaal overlegt vervolgens met de naar Maastricht gestuurde koninklijke commissaris en minister Lightenvelt. Men besluit nog eens 100 man naar Weert te sturen. De officier van justitie in Roermond krijgt opdracht voorschriften uit te vaardigen, zodat ordeverstoorders kunnen worden gearresteerd, *zoodra daartoe termen mogten bestaan*.¹⁴⁶ Meer troepen naar Weert is de simpele remedie van Cazius en minister Lightenvelt. Gouverneur Van Meeuwen wordt gepasseerd.

De Duitse bondsvlag

De procureur-generaal vaardigde eerder al richtlijnen uit hoe gehandeld diende te worden als de Duitse bondsvlag - identiek aan de huidige Duitse vlag - werd uitgestoken. In het kort kwam het erop neer, dat particulieren, tenzij opruiing het oogmerk is, niets in de weg wordt gelegd. De gemeentebesturen wordt echter niet toegestaan deze vlag op openbare gebouwen uit te steken, behalve als hiervoor toestemming gevraagd en verleend wordt.¹⁴⁷

Op 24 juli richtten zich twaalf kiesmannen van Weert tot het gemeentebestuur. Zij willen graag de Duitse vlag van de kerktoren laten wapperen.¹⁴⁸ Het besluit van 19 juli moet uiteindelijk ook gevierd worden. Zij doen dit op verzoek van baron Van Scherpenzeel-Heusch. Bij weigering van het verzoek moeten ze daarvan proces-verbaal opmaken en dat naar Frankfort opsturen.

Naar het schijnt een volkomen normaal verzoek. Doch kantonrechter Janssens ziet het anders. Hij heeft al vernomen dat Nijst, Gast, Smidts en Hermans, tegen de wil van de burgemeester in, de vlag op de toren willen uitsteken. Scherpenzeel had hun daarvoor aangeschreven. Commissaris Pex weet het ook beter. De vlag zou heden - 24 juli om 2 uur 's middags - al uitgestoken worden. Om 5 uur was er vanzelfsprekend nog niets uitgehangen. Misschien morgen, besluit Pex zijn brief.¹⁴⁹ Tot kapitein Seeuwen drong het verhaal over de vlag ook door. Hij vroeg de burgemeester schriftelijk of hiervoor toestemming was gegeven.¹⁵⁰

Inmiddels had de officier van justitie het bericht opgepikt dat de bevoegde autoriteiten

Streek van July 1848

PA
CAL

Edele Achtbare Heeren,

Wij hebben de Edele Achtbare, by de
de, eene te leggen, een Kopie, alhier, van
de Heeren Barent van Scherpenzeel, Heeren
en Scherpenzeel, door de Heeren van Landing
geeft, ons reeds gisteren door ons ontvangen, die
ten voorkeuring, van mogetyke instandhouding,
gebruik gebouwd.

Wij geven de Edele Achtbare, heb
daarin geuit verlamen, wegens het instellen
der Duitsche vlag, in het
ding, en een Heeren der bestelling van
Wilt Achtbare niet verlangen te geacht

De Heeren der Gemeente

A. J. Schmitz als Heeren
Althouans

J. H. de Poper R. A. Schmitz

aan de Heeren

Heeren Achtbare Heeren, Barent,
der Gemeente
Wiert

J. A. Klaasfont
H. H. H.
J. van Boppe
H. Roemer

Verzoek van de kiesmannen om de Duitse vlag te mogen uitsteken.

in Weert toestemming tot het uitsteken hadden verleend in de hoop hierdoor onrust te beteugelen.¹⁵¹

Het gemeentebestuur speelt de vraag van de kiesmannen door naar de gouverneur.¹⁵² Deze deelt - op 26 juli - aan burgemeester en schepenen mede dat de kiesmannen hun taak volbracht hebben en zich niet als een gezag of vereniging mogen beschouwen. Omtrent het hijsen der vlag wordt eenvoudig verwezen naar de bestaande voorschriften.¹⁵³ Kapitein Seeuwen dacht dat de vlag wel uitgestoken mocht worden, maar navraag bij de burgemeester wees uit, dat geen toestemming was verleend. Bloemarts verzocht hem dan ook het uitsteken van de Duitse vlag te beletten.¹⁵⁴

Andere gemeenten kregen trouwens wel toestemming van de gouverneur.¹⁵⁵ Vermoedelijk hebben daar de gemeentebesturen uit eigener beweging om het hijsen van de vlag verzocht en niet op verzoek van kiesmannen. Misschien was de reden wel dat de gouverneur Weert te onrustig vond om het verzoek in te willigen.

Het gemeentebestuur licht vervolgens ex-kiesman Timmermans in over de weigering.¹⁵⁶ Burgemeester en schepenen geven daarvoor geen argumenten. Th. Gast stuurt dan conform het verzoek van baron Van Scherpenzeel de correspondentie naar hem op, die deze deponereert bij de nationale Duitse vergadering. Gast voegt daar nog een brief voor de baron bij. Hij hoopt, mede namens de kiesmannen, dat de moeilijkheden rondom de vlag worden opgelost. De Weerter separatisten hielden zich trouwens keurig aan de regels. De vlag werd niet gehesen.

De 28 en 30 juli-proclamaties en de conferentie van Weert

Om de Limburgers van de intenties van de regering in kennis te stellen, werd minister Lightenvelt als koninklijk commissaris naar Limburg gestuurd. Deze moest daar orde op zaken stellen. In overleg met Lightenvelt vaardigde het gouvernement in Maastricht op 28 juli een proclamatie uit, waarin onomwonden gesteld werd dat, ondanks het besluit van het Frankforter parlement, Limburg een Nederlandse provincie is. Wat de toekomst zou brengen, diende men rustig af te wachten. De orde zou met alle middelen, ook met inzet van militaire, gehandhaafd worden.¹⁵⁷

Kapitein Seeuwen verwachtte dat door publikatie van de proclamatie geen nieuwe onrust zou ontstaan. De cavalerie kan dan over enkele dagen weer naar Roermond teruggaan.¹⁵⁸ Politiecommissaris Pex is van oordeel, dat de publikatie geruststellend heeft gewerkt op de gegoede burgers en vrees bij de *kwalijkgezinde* heeft veroorzaakt.¹⁵⁹

Op 30 juli ging de officier van justitie naar Weert, nog onkundig van de besluiten van de procureur-generaal om nog eens 100 man troepen te sturen. Hij arriveerde om half acht 's avonds. De autoriteiten die hij successievelijk wilde bezoeken, waren niet thuis. De heren hadden andere bezigheden; ze waren naar een muziekkuitvoering even buiten de stad. De situatie viel dus wel mee. Daarop ging de officier maar naar het Franciscanenklooster. De Willebois was erg positief over het optreden van de paters. Hij zei hen toe dat aan hogere instanties te melden. De Franciscanen hadden zich immers niet alleen verdienstelijk gemaakt door de *woelige belhamels schier op de man af aan de kaak te stellen*, maar ook door de paters rond te sturen *om in stilte voor de Politie dienstige informatiën op te doen*.

De kapelaans van Weert daarentegen zouden heimelijk voor het separatisme zijn.¹⁶⁰

In het klooster sprak officier De Willebois met de Weerter instanties de situatie door. Hij vergaderde achtereenvolgens met de kantonrechter, de kapitein van het detachement, de burgemeester, de brigade-commandant van de marechaussee en de commissaris van politie. Om niet op te vallen had men deze vergaderplek gekozen. Het klooster lag immers een eind van de stad af.

PUBLICATIE.

De Gouverneur van het Hertogdom Limburg.

Brengt ingevolge den last door de Hooge Regering op hem verstrekt, ter kennis van de ingezetenen dezer Provincie: dat een besluit door de Nationale Vergadering te Frankfort den 19 Julij 1848 genomen, aan velen schijnt te doen denken, dat eene afscheiding van het Hertogdom en de Nederlanden eene aangename en erkende daadzaak is, en dat uit die afscheiding een erkenning van het wettig gezag kunnen voortspruiten.

Dat Zijne Majesteit de Koning der Nederlanden door grondwet, eed en tractaten is gehouden, Limburg overeenkomstig 's lands wetten te regeren en de geheele uitgestrektheid van het grondgebied des Rijks te bewaren.

Dat die regtstoestand van Limburg sedert acht jaren onverbroken bestaande en openbaar erkend, niet kan of mag worden opgeheven, dan met bewilliging des Konings en onder goedkeuring der wetgevende magt.

LIMBURGERS!

Uit dezen toestand van zaken vloeft voort dat het wettig gezag des Konings moet zijn en blijven geëerbiedigd.

En nu eene niemand onwetend blijft van het geen hij behoort te kennen, bevden Wij dat deze, in plakkaatvorm gedrukt, ziedelijk na ontvangst en inlezen van eenmaal op den eerst volgende Zondag, op de gebruikelijke wijze in alle Steden en Gemeenten van het Hertogdom, door de zang van het Staatelijk-Hestaar, in het openbaar werde afgekondigd, en overzield na de eerste afzetting albaar aangeplakt.

Gegeven te Maastricht, den 28 Julij 1848.

De Gouverneur voornoemd,
F. VAN NEEUWEN.

Gedrukt bij BURY-LEFFEBVRE, drukker van het Bestuur van Limburg, langs het Vrijthof, n. 173, te Maastricht.

Bekendmaking waarin de Gouverneur van Limburg dreigt met militair ingrijpen teneinde rust en orde te herstellen (28 juli 1848).

De officier hield hen voor dat met behulp van gewone politie maatregelen de volksoplopen geleidelijk aan tegengegaan konden worden. Met de wet in de hand kon men de *levenmakers* tijdelijk uitschakelen door ze op te sluiten, tot een al of niet duidelijk opgemaakt proces-verbaal klaar was. De autoriteiten hadden het zijns inziens al te ver laten komen. De militairen hebben namelijk hun geweren al een paar keer moeten laden en met scherp moeten dreigen. Met instemming heeft de officier gehoord dat de

sluitingstijd behoorlijk wordt nageleefd. Een meer op de bijzondere omstandigheden toegespitst politiereglement zou daarom goede diensten kunnen bewijzen. De burgemeester dacht dat een streng reglement door de gemeenteraad toch zou worden afgewezen. Dat zou anders liggen indien een andere autoriteit het initiatief hiertoe zou nemen, gekoppeld aan een sanctie wanneer de raad niet akkoord zou gaan.

Dat initiatief lag echter niet binnen de competentie van de officier van justitie. Hij stelde vervolgens in overleg met de aanwezigen een concept-reglement op. Tevens stelde hij, in overleg met de burgemeester, een aan de burgemeester gerichte *quasi-vertrouwelijke* brief op.

In dit concept-reglement stond het volgende. Iedereen die zich op straat bevindt, wordt geacht deel uit te maken van een volksvereniging, die op eerste aanmaning uit elkaar dient te gaan, met als sanctie een nog nader te bepalen aantal dagen gevangenisstraf. Niemand mag, zonder toestemming, tussen zonsopgang en zonsopgang lawaai of rumoer maken, anders zal gevangenisstraf of een geldboete volgen. Iedereen die geen gevolg geeft aan de aanmaning van de politie de benedenvensers 's avonds te verlichten zal gestraft worden met een geldboete ten behoeve van de stad.

De quasi-vertrouwelijke brief hield het volgende in.

Het aanwezig zijn van een militaire bezetting in Weert is niet voldoende gebleken om ongeregdheden te voorkomen. Daarom geeft de officier van justitie de burgemeester in overweging om een tijdelijk politiereglement in te voeren, dat grotere bevoegdheden aan de politie toekent teneinde orde en rust te handhaven. In geval van invoering van een dergelijk reglement hoeven er geen exceptionele maatregelen te worden genomen.¹⁶¹

De officier van justitie vond dat de burgemeester en kantonrechter nogal *vreesachtig* waren. Vooral de kantonrechter tilde te zwaar aan de zaken en trok zich de dreigementen te veel aan. De officier wees hem op de onbeduidendheid van de bedreigingen. In geval er iets gebeurde kon de strafwet toegepast worden.

De politiecommissaris heeft hij geadviseerd wat zelfstandiger op te treden en hem daarbij attent gemaakt op zijn gelijke positie - namelijk hulp-officier van justitie - ten opzichte van de overige heren.

De brigade-commandant wil en durft wel, maar de jongste instructies maken hem huiverig en afhankelijk van de gemoedstoestand van de kantonrechter en de burgemeester.

De dragonders konden na 6 augustus wel terug naar Roermond, vonden de heren, uitgezonderd de burgemeester. Deze zienswijze kon de officier onderschrijven. Op genoemde datum zou naar de mening van separatisten de scheiding van Limburg zich voltrekken. Op 2 augustus was er dan nog het Portiuncula-feest bij de paters op de Biest. Dat trok altijd veel publiek. Van deze drukte zouden de separatisten wel eens gebruik kunnen maken om onrust te zaaien.

De officier was het eens met de opmerking, dat het detachement infanterie gewisseld zou moeten worden, daar de soldaten op vriendschappelijke voet waren komen te staan met de bevolking. Er waren gevallen bekend waarbij men hen veel drank had laten gebruiken in de kwartieren. Ook scheen het dat hun ruimschoots omgang met vrouwen geboden werd in een daartoe geëxploiteerde gelegenheid.

Ten slotte kwam enige informatie over de separatisten naar voren. Nijst zou op zijn eigen binnenplaats een kleine Duitse vlag hebben gehangen. Verder had men een gesprek afgeluisterd. Daaruit bleek dat het enthousiasme van de mensen aan het vervaluwen was. Th. Gast bedacht de truc om iemand met een brief naar de Trumpert te sturen en hem dan terug laten komen. De brief met positieve berichten van baron Van Scherpenzeel zou dan in de tapkamer van Hermans bezorgd moeten worden.¹⁶² Hierover

werd niets meer vernomen; over de truc met het politiereglement des te meer. De conferentie werd beëindigd en om 1 uur 's nachts vertrok De Willebois naar Roermond; de stad verkeerde in diepe rust.¹⁶³

De gouverneur neemt het advies om de bezetting in Weert te verwisselen direct over. Burgemeester en schepenen van Weert krijgen een aanmaning om iedereen die belast is met ordehandhaving tot de *stipste en gestrengste pligtsbetrachting aan te sporen*.¹⁶⁴ Over de extra troepen die naar Weert gestuurd zullen worden, zwijgt hij in alle talen.

Op dezelfde dag dat de officier van justitie naar Weert komt, namelijk zondag 30 juli 1848, vaardigen burgemeester en schepenen een proclamatie af, als een nadere aanvulling op de proclamatie van de gouverneur. Het gemeentebestuur wijst de inwoners erop niet aan samenscholingen deel te nemen, *waarbij de kwaadwilligheid van ééne genoegzaam kan zijn, om de betreurenswaardigste gevolgen na zich te slepen*.¹⁶⁵

Het is opvallend, dat de officier van justitie in zijn rapportage over de conferentie en ook later geen syllabe schrijft en zal schrijven over de proclamatie. Ook de kantonrechter rept er niet over. Beide heren zijn blijkbaar niet enthousiast. Alleen kapitein Seeuwen meldt het verschijnen en aanplakken van de publikatie op die bewuste zondag. Met deze proclamatie wordt het gras weggemaaid voor de invoering van een bijzonder politiereglement. Immers eerst moet worden afgewacht of de proclamatie een gunstige uitwerking heeft.

Dinsdag 1 augustus om 11 uur kwam de gemeenteraad bijeen.¹⁶⁶ Het concept-reglement stond op de agenda. Volgens kantonrechter en raadslid Janssens vertelde de burgemeester hem voor aanvang van de vergadering dat hij toch vraagtekens plaatste bij het voorstel. Hij wilde het weer terugnemen. Janssens wist de burgemeester ervan te overtuigen om dan toch in ieder geval de vertrouwelijke brief van de officier van justitie voor te lezen. Omdat in de stad alles rustig was kon de behandeling van het reglement wel enkele dagen uitstel gedogen. Tot zaterdag 5 augustus werd de zaak verdaagd.¹⁶⁷

Evenals Janssens informeerde burgemeester Bloemarts diezelfde dag nog de officier van justitie. De burgemeester meldde, dat gezien de *volkomen rust*, de raad had geoordeeld, dat het nemen van deze exceptionele maatregel *volstrekt onnodig en ondoelmatig* was. Bovendien hadden de proclamaties van gouverneur en burgemeester en schepenen een *onzeggelijke goede werking op de gemoederen uitgeoefend*, zodanig zelfs dat de voorstanders van de separatie weinig vertrouwen meer genoten.¹⁶⁸ Over het uitstel geen woord.

De officier van justitie is zwaar teleurgesteld, zo laat hij de Weerter kantonrechter weten. Men moet niet inslapen. Hij geeft de kantonrechter dan in opdracht van de procureur-generaal door om de *onruststokers* o.a. Nijst, Gast, Smeets, Hermans, Broens, Arons en Kuypers, indien daarvoor termen mochten bestaan, te arresteren en naar Roermond over te brengen. Zonder enige poespas kondigt hij ten slotte de komst van de 100 man troepen aan. Hij vraagt Janssens dat aan de burgemeester door te geven.¹⁶⁹ De verhoudingen lijken ernstig bekoeld.

Aan de procureur-generaal schrijft de officier dat de burgemeester is teruggekomen op zijn aanvankelijke instemming met het tijdelijke reglement. Met genoegen heeft hij kennis genomen van het feit dat er naar Weert extra versterkingen worden gestuurd. De raad zou zich hierdoor komende zaterdag positiever kunnen opstellen.¹⁷⁰

Op 2 augustus arriveert onder leiding van kapitein jhr. De Charon de St. Germain een detachement van 100 man infanterie uit Venlo. De instructies neemt hij van zijn voorganger kapitein Seeuwen over, die naar Thorn vertrekt. Kapitein De Charon heeft via

een kwartiermaker vernomen dat majoor Thomasset vanuit Den Bosch per schip met 280 manschappen naar Weert komt.¹⁷¹ De kapitein geeft zijn instructies op 5 augustus weer door aan de majoor, waarna De Charon en zijn manschappen de volgende dag teruggaan naar Venlo.¹⁷² Hun verblijf heeft dus amper een paar dagen geduurd. Van enige openbare onrust was in die dagen geen sprake. De dragonders uit Roermond blijven daarentegen langer dan verwacht. Zij vertrekken in opdracht van de officier van justitie pas op 18 augustus.

Tijdens de wisseling van de manschappen zou op 5 augustus het reglement opnieuw door de raad behandeld moeten worden. Hiervan blijkt echter niets.

Volgens kantonrechter Janssens wil de burgemeester er niet meer van weten. Er moet persoonlijke en notariële angst bij hem in het spel zijn, zo verklaart Janssens. In de sociëteit had burgemeester Bloemarts hem op hoge toon te verstaan gegeven, dat hij niet wist *wie en wat men al over de toestand van onze plaats bericht had*.¹⁷³ Een hint naar de schrijverijen van de kantonrechter? Hoe dan ook, Bloemarts zat met 300 man aan troepen opgescheept.

De inning van het koggeld

Na overleg met de koninklijk commissaris Lightenvelt liet gouverneur Van Meeuwen op 4 augustus 1848 een brief uitgaan aan de gemeentebesturen in Limburg. Er was een aanzienlijke achterstand in de betaling over het jaar 1847 van het koggeld. Deze situatie kon niet langer gedoogd worden. Bij de gemeentebesturen wordt erop aangedrongen de achterstallige belastingbetalers aan te manen *beginnende met de meest gegoede*. Bij weigering dient tot vordering te worden overgegaan. De op handen zijnde afschaffing van het koggeld mag niet de minste aanleiding vormen om de inning daarvan te staken. Ook zouden de kohieren over 1848 opgemaakt moeten worden.¹⁷⁴

Districtscommissaris Beerenbroek, die na een gesprek met Van Scherpenzeel er door de officier van justitie van verdacht wordt naar het separatisme over te hellen, schrijft

op 17 augustus een brief aan de gouverneur. Hierin drukt hij zijn tevredenheid uit over het bericht om tot inning van de koggelden over te gaan. De tijd is er rijp voor, want de separatisten hebben sedert enkele dagen *op eene onbegrijpelijke wijze den moed laten zinken. Onwil om te betalen moet onderdrukt worden*.¹⁷⁵

In Weert heeft het verzoek van de gouverneur in ieder geval weinig indruk gemaakt. Er wordt zeer weinig bijbetaald, zodat er nog ruim 3500 gulden te vorderen valt.¹⁷⁶ Volgens politiecommissaris Pex blijven de meeste inwoners van Weert toch denken dat het koggeld niet betaald zal hoeven te worden.¹⁷⁷

Uiteindelijk besluit de gemeenteraad op 18 augustus om nog een laatste sommatie te laten uitgaan aan de wanbetalers. Indien dat niet tot resultaat zou leiden, zal de raad beraadslagen welke maatregelen hij moet treffen.¹⁷⁸ Tijdens de afwezigheid van de burgemeester heeft

Gouverneur J.P.E. van Meeuwen 1846-1856.

raadslid en kantonrechter Janssens de zaak van de inning bij de raad *krachtdadiglijk* voortgezet.

Volgens de kantonrechter trachtte de niet meer in functie zijnde priester Haex verschillende inwoners over te halen het koggeld niet te betalen. Haex zou dat zelf ook niet doen. Toen echter uiteindelijk een dwangbevel tegen hem kwam is de belasting door de koster betaald. Ook Gast en Smidts hebben mensen aangezet niet te betalen. Gast zou al drie jaar niets betaald hebben, maar verzweg dat zijn familie voor hem had betaald.¹⁷⁹

Ruim een maand later op 23 september deelt de brigadier van de marechaussee mee dat het grootste deel van de achterstallige schulden betaald is. Er zijn slechts een paar personen die nog weigeren.¹⁸⁰ Overigens was ook Van Scherpenzeel van mening dat het koggeld betaald diende te worden.¹⁸¹

Het verblijf der troepen in Weert

Majoor Thomasset moet al vrij spoedig hetzelfde constateren als zijn voorganger. Alles schijnt vrij rustig te zijn, maar hij vertrouwt de Weertenaren niet: Er zijn enkele personen die in het oog moeten worden gehouden en van wie door de politie, welgezinde ingezetenen en in het bijzonder door de praeses en de vicarius van de Franciscanen een zeer nauwkeurig signalement is verstrekt.

Er blijft een hoofdwacht aan het stadhuis opgetrokken van 25 personen. Daarnaast overnachten nog eens 20 soldaten in een lokaal naast de hoofdwacht. Om half tien 's avonds moeten de militairen in hun kwartier liggen. Na 11 uur mogen geen burgers meer op straat zijn. Direct na de taptoe worden naar alle kanten patrouilles uitgezonden ter handhaving van de rust en ook om militairen te arresteren als deze nog op straat mochten zijn.¹⁸²

De troepen worden goed bezig gehouden. Tweemaal daags is er gewapend appèl, waarbij iedereen present dient te zijn als het weer dat tenminste toelaat. Voorts wordt er geëxerceerd in de pelotonsschool, is er instructie voor de *agterlijke manschappen* en verder zijn er nog militaire wandelingen in de omgeving.¹⁸³

De heren officieren eten gezamenlijk in het logement 'De Engel'; de huisvesting en de voeding der troepen is goed te noemen.

Op 30 augustus worden de compagnieën van Thomasset, die naar Heerlen vertrekken, vervangen door manschappen infanterie van gelijke sterkte onder commando van majoor Pfeiffer.¹⁸⁴ Een gedeelte van die troepen wordt trouwens in Thorn en Roggel gelegerd, een gedeelte zwaait af, zodat voor Weert nog 100 manschappen resteren.

Gedurende de maanden september en oktober kan kapitein Pfeiffer niets anders dan rust constateren; zelfs tijdens de kermisdagen van 24 tot en met 26 september is er niet het minste rumoer of lawaai geweest.¹⁸⁵ Slechts een enkel incident werd gemeld. Het zontje van de stadsonderwijzer G.M. Poell had een klap in zijn gezicht gekregen. De dader korporaal Catoire werd op voorstel van de majoor niet voor de krijgsraad geslept maar disciplinair gestraft.¹⁸⁶

De zittingen van het kantongerecht

Ter zake van het veroorzaken van nachtelijke burengeruchten op 18 juli op de Markt werden 18 personen opgeroepen, waaronder de indertijd gearresteerde Willem Greveraats. De zitting vond plaats op 30 augustus 1848. Het vonnis werd een week later uitgesproken.

De zitting verliep rustig, er werden getuigen à charge en à décharge gehoord. Nijst trad als raadsman van de gedaagden op. Slechts twee kleine incidenten vonden plaats. Gedaagde nummer 17 kleermaker Kuypers verklaarde dat de politiecommissaris de dag

na het incident met een lijst had rondgelopen om te bekijken wie allemaal deel uitmaakt had van de samenscholingen. Hij zou daarbij gezegd hebben *nu zal ik hen wel krijgen*. Gedaagde Kuypers had de commissaris daarop gezegd dat hij de rust aan het verstoren was en dat op hem beter de naam van treitercommissaris dan van politiecommissaris van toepassing was. Gedaagde nummer 18 smid Broens verklaarde dat marechaussee Hermans op 18 juli de hele dag dronken was geweest; hij had alle herbergen afgelopen. Hermans' getuigenverklaring is onwaar; die legde de marechaussee alleen af om zijn chef Pex te behagen. In een drietal herbergen had hij bij het wisselen van geld uitgeroepen *ik geef hollandsch geld en ik wil ook hollandsch geld terughebben. Ik ben een hollandsche jongen*.¹⁸⁷ Tegen beide verdachten is op aanraden van kantonrechter Janssens door de commissaris proces-verbaal opgemaakt.

Tevoren had de kantonrechter maatregelen getroffen om de door hem verwachte onregelmatigheden te lijf te gaan. Zo werd de wacht aan het stadhuis versterkt. Volgens Janssens was de zittingzaal in het stadhuis propvol; mogelijk stonden nog twee- à driehonderd personen buiten te wachten. Dezen hadden waarschijnlijk gedacht dat de militairen die ochtend vertrokken zouden zijn. De kantonrechter kan 17 van de 18 beklagden niet veroordelen, omdat niet één getuige kan verklaren dat een of meer gedaagden hebben geschreeuwd. Alleen Willem Greveraats is de klos. Deze heeft nadrukkelijk geroepen, dat hij de kloten van alles gaf. Hoewel dat gezegde nu niet direct onder de noemer van burengerucht valt, zou het wel een belediging van een ambtenaar in functie kunnen zijn. Dat valt niet onder Janssens competentie en in dat geval is hij onbevoegd. Greveraats is daarenboven ook nog een *zatlap en belhamel*, die daarom een steviger aanpak verdient. Hij vraagt de officier van justitie in Roermond om advies.¹⁸⁸ Hoe dat advies luidde, is niet bekend. Wel het vonnis. De kantonrechter verklaart zich onbevoegd in de zaak tegen Willem Greveraats en spreekt de overige 17 beklagden vrij.¹⁸⁹ Reden van de onbevoegdverklaring lag in het feit dat de uitspraken van Greveraats niet als burengerucht konden worden gekwalificeerd, maar wel als een belediging die de strekking had de eer en de kiesheid van een magistraatspersoon aan te tasten.

De officier in Roermond laat daarna in een vertrouwelijk schrijven aan commissaris Pex weten, dat hij geen beroep tegen het vonnis zal aantekenen. Maar ook dat hij Greveraats niet verder zal vervolgen omdat de door hem gebruikte uitdrukkingen geen duidelijke gedresseerde kennen.¹⁹⁰

De tweede zitting - gehouden op 6 september 1848 - betrof de zaak tegen Everard van de Laar die op 28 mei had geprobeerd de sociëteit binnen te dringen. Op 20 augustus had commissaris Pex de stukken in deze zaak opgestuurd naar de officier voor advies. Deze was van oordeel dat de zaak voor vervolging vatbaar was, ongeacht of iemand nu wel of niet beledigd was. Met spoed diende de verdachte Van de Laar gedagvaard te worden wegens nachtelijke en beledigende straatgeruchten.¹⁹¹ Drie marechaussees werden als getuigen gehoord, die verklaarden dat de beklagde rumoer had veroorzaakt. Everard van de Laar had hierop niet veel te zeggen; hij gaf als verdediging te kennen dat hij toen dronken was geweest. Het vonnis was toen eenvoudig te vellen. Het viel zwaarder uit dan de ambtenaar van het Openbaar Ministerie commissaris Pex had gevorderd. Behalve tot een geldboete van f 5,50 - het minimumbedrag - veroordeelde kantonrechter Janssens Van de Laar nog eens tot vijf dagen celstraf. De proceskosten kwamen daar uiteraard nog bij, en wel f 1,82.¹⁹²

Politieke ontwikkelingen herfst 1848

In Frankfort werd op 1 september een interpellatie gehouden over de Limburgse kwestie. Het Voorlopig Centraal Bewind had zich namelijk aan de uitvoering van het besluit

van 19 juli weinig tot niets gelegen laten liggen. De handelwijze van het Centraal Bewind werd echter uiteindelijk goedgekeurd. De hele zaak liep dus met een sissers af. Baron Van Scherpenzeel had kort daarvoor nog pogingen aangewend om Duitse troepen naar Limburg gestuurd te krijgen. Maar in Frankfort had men al genoeg problemen aan het hoofd; er werden geen troepen gestuurd. Voor Van Scherpenzeel betekende deze gehele afloop een bittere teleurstelling.¹⁹³

Ook de Nederlandse regering ging nu aan het Duitse parlamentsbesluit van 19 juli helemaal voorbij en Limburg bleef een integrerend onderdeel van het koninkrijk.

In Nederland werd sinds maart aan de grondwetsherziening gewerkt. Provinciale Staten moesten nu drie extra leden aanwijzen voor de Dubbele Kamer der Staten-Generaal. Midden september werden gekozen de burgemeester van Weert A. Bloemarts, mr A.Thissen uit Roermond en mr J.M. Swart te Maastricht.¹⁹⁴ Volgens de Limburgse gouverneur behoorden dezen alle drie tot de anti-separatistische partij en ondersteunden zij de voorgestelde grondwetsherziening.¹⁹⁵ De nieuwe grondwet werd in de eerste dagen van november in Weert afgekondigd. Om extra cachet aan de gebeurtenis te geven waren op verzoek van de burgemeester de troepen in volle wapenuitrusting aanwezig.¹⁹⁶

Op het lokale vlak gebeurde er maar weinig. Op 19 oktober kwam er een expresse brief van de separatist Van Stralen uit Roermond bij Th. Gast aan. Nog dezelfde avond werden de *bondsmannen* voor een vergadering bij elkaar geroepen.¹⁹⁷ Drie dagen later, op 22 oktober 1848, werd er na ontvangst van een brief van baron Van Scherpenzeel bij Theo Hermans een tweetal vergaderingen door de separatisten belegd. Wat op al die vergaderingen besproken werd heeft de kantonrechter niet kunnen achterhalen. In de brief zou echter staan dat spoedig alles geregeld zou zijn; Limburg zou weldra Duits zijn. De bekende separatisten Nijst, Gast, Smidts en Hermans werden door dergelijk nieuws weer vrolijk gestemd. Ook enkelen uit het lagere volk, zoals Everard van de Laar en Gerard Reemers, waren vrolijk, want zij hadden geld gekregen en trokken dronken door de stad, aldus een mededeling van de kantonrechter.¹⁹⁸ Th. Gast vertrok op woensdag 25 oktober naar Roermond. Daar confereerde en dineerde hij met baron Van Scherpenzeel in 'Den Gouden Leeuw'. Bij terugkomst bleek hij in zijn nopjes te zijn.¹⁹⁹ Inhoudelijk nieuws kunnen de Weerter autoriteiten blijkbaar niet vergaren.

De Nederlandse verkiezingen van 1 december 1848

Als gevolg van de grondwetsherziening dienden een nieuwe Eerste en Tweede Kamer te worden samengesteld. Districtscommissaris Beerenbroek richtte zich op een vroeg tijdstip - 19 oktober - tot de gouverneur met de uitdrukkelijke vraag om instructies. Het was immers van het uiterste belang Van Scherpenzeel te weren uit de Tweede Kamer. De eenvoudige landman zou, *door schoone woorden verleid*, weer op hem kunnen stemmen. Spottend noemde Beerenbroek hem *onze O'Connell (bien entendu moins-le-talent)*²⁰⁰ De gouverneur is het met deze zienswijze eens. Kandidaten voor de beide Kamers moeten daarom niet alleen anti-separatistisch, maar ook populair zijn.²⁰¹ Exacte instructies krijgt hij niet; hij moet zijn invloed maar aanwenden om de juiste personen voor de Kamers te doen verkiezen.²⁰² De separatisten zullen in drie kiesdistricten, waaronder het district Roermond, het onderspit delven, zo voorspelt de gouverneur op 16 november.

Bisschop Paredis laat op 15 november een circulaire uitgaan. Ook de deken van Weert ontvangt deze en deelt de inhoud daarvan mee aan de kapelaans. In het rondschrijven wordt de geestelijkheid opgeroepen zich tijdens de verkiezingen neutraal op te stellen. Wel dient zij de gelovigen erop te attenderen dat zij hun stem moeten geven aan man-

J.L.Th.A.L. baron van Scherpenzeel-Heusch, de belangrijkste separatistische voorman in 1848.

Wel dient zij de gelovigen erop te attenderen dat zij hun stem moeten geven aan mannen die het beste met godsdienst en vaderland voorhebben en dus niet aan degenen die aanzetten tot onrust.²⁰³ De bisschop stelt zich voorzichtig op. Van Scherpenzeel is ook tegen woelingen en oproer gekant. Voor de officier van justitie zijn de laatstgenoemde verschijnselen echter synoniem met separatistisch gedrag. Hij ziet het schrijven als een oproep niet op de afscheidingsgezinden te stemmen.²⁰⁴

Kantonrechter Janssens weet dat de separatisten in Weert weinig kunnen uitrichten. Dat komt omdat aan de verkiezingen *niet door het canaille maar door de meest fatsoenlijke personen* wordt deelgenomen. In tegenstelling tot de verkiezingen voor het Duitse parlement, waren de verkiezingen voor het Nederlandse parlement gebonden aan een census.

De kantonrechter gaat de kiezers die hij kent bewerken. Hij vraagt hen ook bij vrienden en kennissen op het *bedrog en misleiding* van de *wangedrogt* te wijzen, die heel Limburg ongelukkig

maken. Tevens neemt hij de geestelijkheid in de arm. Dezen zijn immers - meer dan de boeren - de ogen opengegaan. Zij hebben hem beloofd de kiezers te zullen overtuigen om op de anti-separatistische kandidaten te stemmen.²⁰⁵ *A tout prix* moeten de separatisten worden verslagen. Janssens vindt het jammer dat Th.Gast nog kan stemmen; tot nieuwjaar blijft hij kiezer. Hij heeft al zijn onroerend goed vanwege schulden moeten verkopen, waardoor Gast niet meer voldoet aan de eisen om stemgerechtigd te zijn.²⁰⁶

Op 29 november - twee dagen voor de verkiezingen - kan de kantonrechter melden dat hij in Weert, Nederweert en Stramproy alles op orde heeft. De kandidaten voor de Eerste Kamer Beerenbroek en de burgemeester van Horn, Magnée en de kandidaat voor de Tweede Kamer Leclercq zullen, op 7 of 8 stemmen na, algemeen verkozen worden.²⁰⁷

De tegenpartij zat ook niet stil. Gast zou voortdurend op sjouw zijn om kiezers te winnen. Hij geniet echter geen vertrouwen, zo weet de gouverneur.²⁰⁸ Burgemeester Hermans van Heel, Linssen uit Neeritter en Corbey uit Thorn gingen als separatistische propagandisten in Weert op bezoek. Zij namen hun intrek 'In den rooden Leeuw', waar zij met drie kiezers spraken, namelijk dokter Van Moll, Jan van der Piepen en Servaas Princen. Zij bevelen burgemeester Hermans voor de Eerste en Van Scherpenzeel voor de Tweede Kamer aan.

Op 30 november - de spanning neemt toe - is de kantonrechter minder zeker van zijn zaak. De activiteiten van de separatisten met name Arnold Smidts drijven hem tot wanhoop. Het is Janssens gebleken dat vele van de reeds verstuurde stembiljetten al zijn

ingevuld, vooral bij onvoorzichtige of eenvoudige kiezers. Janssens komt met één concreet geval op de proppen. Bij ene Hubert Driessen op Moesel, maar ook op Laar, was Arnold Smidts geweest om daar brieven van baron Van Scherpenzeel voor te lezen. De inhoud van die brieven kwam er op neer dat Driessen en zijn beroepsgenoten *geene lasten meer zouden moeten betalen en van alles vrij zouden zijn*. Smidts vroeg toen of Driessen zijn stembiljet aan hem wilde geven. De eenvoudige landman is, volgens Janssens, dadelijk tot alles bereid als het om belastingverlaging gaat. Deze Driessen had later spijt gekregen en had vervolgens driemaal tevergeefs geprobeerd zijn stembiljet bij Smidts terug te halen. De kantonrechter stelt vervolgens officier De Willebois voor dat de kiezer zijn reeds ingevuld stembiljet moet kunnen veranderen. Als de voorkant is volgeschreven, dan moet de achterkant maar gebruikt worden, zonder dat daarvoor het biljet ongeldig wordt.²⁰⁹

Volgens het voorlopig landelijk kiesreglement gold voor de stad Weert het oude kiesreglement. Op 16 november werd de kiezerslijst door de raad vastgesteld. Deze lijst is niet gevonden, doch wel een lijst van 2 juni 1848. Aangezien deze ook is gemaakt op basis van het oude reglement, mogen wij aannemen dat deze lijst in essentie niet gewijzigd is. Op deze kieslijst staan 41 stemgerechtigden, de meest gegoede personen van de gemeente Weert vermeld. Dertig kiezers woonden in de stad, twee op de Biest en negen op de gehuchten. Een totaal ander beeld dan bij de Duitse verkiezingen, met ongeveer 1400 stemgerechtigden.

De verhouding stad versus gehuchten valt dus zeer sterk in het voordeel van de stad uit. Daar is de rijkdom geconcentreerd. Van enige sociale representativiteit kan in vergelijking tot de Duitse verkiezingen in het geheel niet gesproken worden.

De uitslag is overeenkomstig de voorspelling van de gouverneur. De anti-separatistische kandidaten behalen in het totale kiesdistrict Roermond een twee/derde meerderheid. De uitslag in het onderdistrict Weert - vermoedelijk gelijk te stellen aan het kanton Weert - wijkt daar niet van af. Op Van Scherpenzeel worden in dit onderdistrict 58 stemmen uitgebracht. Beerenbroek behaalde daar de meeste stemmen, namelijk 123. In totaal waren hier 184 kiezers opgekomen.²¹⁰

Het resultaat van het onderdistrict Weert viel de officier van justitie niet tegen. De verkiezingen zelf verliepen zonder enig incident. Wel waren vele stembriefjes door de separatisten op de voorzijde zodanig ingevuld, dat deze later op de achterkant weer zijn verbeterd.²¹¹ Om welke aantallen het hier ging, staat niet beschreven.

Volgens de kantonrechter zou de separatist Arnold Smidts Beerenbroek in de herbergen belasteren. Na de stemming was Beerenbroek, in gezelschap van de veldwachter, met de sjees naar Roermond gereden om daar de stembiljetten af te leveren. Onderweg, in Baexem, zou hij de veldwachter hebben voorgesteld de stembussen te openen om de stembriefjes na te kijken.²¹²

Aangezien de stembusuitslag van het district Roermond ongeveer dezelfde verhouding vertoont als in het onderdistrict Weert, kunnen we dit gerucht naar de prullenbak verwijzen.

De Weerter kantonrechter liet na de verkiezingen op verzoek van de officier van justitie weten dat alle kiesgerechtigde ambtenaren, die hij kende, tegen de separatisten hebben gestemd. Zij hebben hem echter uit angst niet openlijk gesteund.²¹³

Hoewel de kantonrechter de officier van justitie en zichzelf feliciteerde met de uitslag, wilde dat niet zeggen dat het werk was geklaard. Hij wilde in Limburg nog een actie tegen het separatisme op gang brengen. Zonder blikken of blozen stelt de kantonrechter dat in zijn kanton Weert 7/8 van de mensen voor zo'n actie is. Den Haag voelt hier niets voor; want actie lokt reactie uit, juist nu in Frankfort de Limburgse zaak niet meer zo leeft.

Het separatisme had duidelijk een grote aanhang onder het vermogende gedeelte van de

Limburgse bevolking. Van Scherpenzeel behaalde uiteindelijk nog altijd 40% van de uitgebrachte censusstemmen in Limburg. Hoe het stond bij het minder vermogende gedeelte laat zich dan wel raden. Volgens de minister van justitie waren de separatisten kwantitatief in de meerderheid.²¹⁴ Het separatisme had wel een tik gehad, maar was nog niet verslagen.

Het langzame einde van de bezetting

Enkele dagen na de verkiezingen wenste procureur-generaal Cazius in Maastricht van officier van justitie De Willebois te weten of de bezetting in Weert gehandhaafd moest worden. Door een eventuele terugtrekking wilde hij laten blijken tevreden te zijn over de uitslag van de verkiezingen aldaar. Hij wilde hierdoor tevens electoraal druk op Sittard uitoefenen. Daar moest nog een herstemming plaatsvinden tussen Van Scherpenzeel en zijn tegenkandidaat. Want niets mag volgens de procureur-generaal verzuimd worden om Scherpenzeel *den nekslag te Sittard te bezorgen*.²¹⁵ De officier raadpleegt op zijn beurt weer de kantonrechter van Weert. Deze antwoordt met een uitvoerige klaagzang waarvan de inhoud wel te raden valt. De bezetting blijft hoogst noodzakelijk, want de separatisten blijven bezig. Zij blijven volhouden dat de Duitse troepen Limburg misschien wel op de 15de december in bezit komen nemen. Er zijn volgens hem al weddenschappen op af gesloten. Wat zou er allemaal niet kunnen gebeuren als de militairen zich terugtrokken; dan ontstaat er weer herrie en kent men geen grenzen meer. Ook in Nederweert moeten troepen gelegerd worden, vindt de kantonrechter.²¹⁶ In Weert was overigens alles rustig.²¹⁷

De procureur-generaal besluit na het lezen van de adviezen de militaire macht in Weert te handhaven, maar de militaire dependances Thorn en Roggel op te heffen. Op 18 december geeft gouverneur Van Meeuwen luitenant-generaal Van Limburg Stirum in overweging om gezien de heersende rust de bezetting in Weert, Sittard en Heerlen om te beginnen alvast te halveren.²¹⁸

Enkele dagen later zijn officier van justitie, burgemeester en kantonrechter ook van mening dat deze bezetting kan worden verminderd. De staf van het bataljon was eveneens niet meer nodig.²¹⁹ Conflicten tussen sociëteitsleden en officieren zullen aan dat laatste niet vreemd zijn geweest.

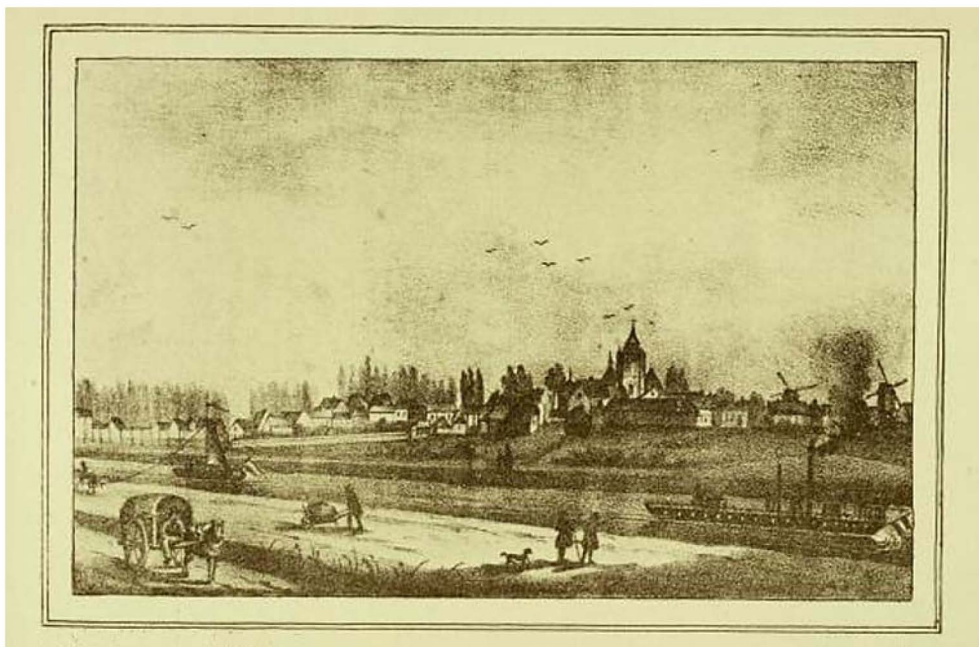
Tweemaal zal de bezetting nog wisselen; dit vanwege de geconstateerde *grote relatiën* tussen militairen en burgers.

In februari 1849 ontstaat er een twist tussen gemeentebestuur en de hogere overheid over de kwaliteit van de kwartieren.

Het ging om de *onreine en vochtige* ligging van een officiers-kwartier. Het gemeentebestuur vindt echter alles prima en geeft niet thuis. De soldaten zijn gehuisvest bij personen die zelf te weinig brood hebben, klaagt de bevelvoerende luitenant. In zijn visie dient de bezetting thans financiële belangen en niet het verzekeren van orde en rust. De rust is hier dan ook niet gestoord.²²⁰ Op 12 maart 1849 deelt gouverneur Van Meeuwen aan de opperbevelhebber in Maastricht mee dat hij geen bezwaar maakt tegen opheffing van de bezetting²²¹, die vervolgens op 16 maart 1849 wordt opgeheven.

De teloorgang van de separatistische beweging

Eind maart, wanneer in Frankfort de nieuwe Duitse grondwet wordt aangenomen, ontstaat in Weert nog een kleine commotie. De kantonrechter had gehoord dat de separatisten Nijst en Smidts beweerden dat de scheiding spoedig geregeld zou zijn, hetzij vreedzaam hetzij met geweld. Hij hecht echter weinig belang aan deze geruchten.²²² Vervolgens wordt het stil rond het Weertse separatisme. Anti-Nederlandse uitingen worden alleen nog gesignaleerd bij het overlijden van koning Willem II. Twee bondsmannen zouden zich *vol vreugde uitgelaten en er op gedronken en geklonken hebben*.²²³

Gezicht op Weert.

Beide Bondslimburgse afgevaardigden trokken zich, middels een verklaring van baron Van Scherpenzeel-Heusch, op 14 mei 1849 uit het Frankfurter parlement terug. Een maand later werd het parlement trouwens door troepen uit elkaar gejaagd. Van Scherpenzeel verklaarde zich tegen een vereniging van Limburg met Duitsland. Redenen waren er te over. De nieuwe liberale Duitse bondsstaat was niet van de grond gekomen, de besluiten van de 19e juli 1848 waren niet uitgevoerd. En in Duitsland was er weer een trend naar het absolutisme. Limburg had nu een liberale grondwet - de Nederlandse - en wilde die niet prijsgeven.²²⁴ Nu de Duitse revolutie mislukt was, diende Limburg van Duitsland losgemaakt te worden. Dat gebeurde in 1867 toen de Duitse Bond definitief verleden tijd werd.

Van enige Duitsnationale gezindheid gedurende de behandelde periode blijkt niets. Als aangeschoten lieden leuzen roepen dan is het eerder *Vivent les Belges* dan *Leve de Bond*. Waar het hart toen lag, is dan ook wel duidelijk : Namelijk niet bij Nederland. Het zijn andere motieven die de Weertenaren voor het separatisme doen kiezen. De belastingen zijn een belangrijke, zo niet de belangrijkste, factor. Daarbij was de sociaal-economische toestand niet florissant. Dan was er uiteraard de onvrede met het Nederlandse bestuur, met name over de conservatieve wetgeving. Bij elkaar voldoende redenen om - onder leiding van baron Van Scherpenzeel-Heusch - eens een andere kant op te kijken. België kwam vanwege machtspolitieke factoren op dat ogenblik niet in aanmerking, maar een nog op te richten Duitsland van liberale snit bood daarentegen wel perspectief. Dat nieuwe Duitsland zou er uiteindelijk komen, maar van een geheel ander gehalte: Het autoritaire Duitsland van Bismarck, in 1871 opgericht in het Franse Versailles.

De relatie Nederland-Limburg was geen gelukkige. Beide partijen moesten niet veel van elkaar hebben. Het Nederlandse bestuur in Maastricht liet zich in zijn besluitvor-

ming ten aanzien van Weert voornamelijk inspireren door de correspondentie, vol met geruchten en halve waarheden, van de hand van de zeer pro-'Hollandse' kantonrechter A.W. Janssens. De voorzichtige en meer realistische kijk van burgemeester Bloemarts kon in het toenmalige klimaat niet gedijen. Want het Nederlandse provinciale bestuur en de Roermondse officier van justitie Van der Does de Willebois waren zelf in paniek en lieten zich dan ook graag door Janssens opjagen. Een groot gedeelte van politiek Den Haag wilde desnoods wel van Limburg af, zij het niet voor een appel en een ei.

Bonds-Limburg zelf kon zich niet van het Nederlandse bestuur losmaken. Het had geen leger noch wapens. Het bestuurscentrum Maastricht en de vestingstad Venlo behoorden niet tot het Bondsgebied. De politieke leider van de separatisten baron Van Scherpenzeel-Heusch kon alleen de Nederlandse regering en de Duitse voorlopige regering onder druk zetten.

In Weert kwamen geen ernstige ongeregeldeheden voor. Slechts een enkele keer werd een aangeschoten persoon veroordeeld. Er vloog eens een steen door de ruiten. De sluitingstijden met de kermis lijken wat incidenten te hebben veroorzaakt. En dat was het dan. De functie van het Nederlandse militaire machtsvertoon was dan ook om enerzijds het lokale bestuur te motiveren en anderzijds de bevolking te intimideren. Na het failliet van de Duitse revolutie verdween het Weertse separatisme uit beeld.

Noten

1. Dit artikel kwam tot stand onder auspiciën van de Stichting Historisch Onderzoek. Bijzondere dank is verschuldigd aan Rob van der Heijden voor het ter beschikking stellen van archiefstukken en scripties en voor het kritisch doornemen van de tekst.
2. BEAUJEAN, H.A., J.G.J. Hoens en J.M. Ramaekers. Geschiedenis van Limburg. Heerlen, 1949, 189.
3. HEIJDEN, Rob P.W.J.M. VAN DER. De terugkeer van het Nederlands gezag in Limburg, 1839-1840. In: De Maasgouw, 108 (1989), 70.
4. BOOGMAN, J.C. Nederland en de Duitse Bond 1815-1851. Groningen-Djakarta, 1955, 53.
5. HEIJDEN, Rob VAN DER. Separatisme in Limburg, 1840-1851, in: Fr. J. Hermans e.a.[ed]. Tussen twee Tricolores. Een Limburgse vestingstad onder Nederlands en Belgisch bestuur, Venlo 1815-1850. Venlo, 1990, 25.
6. GEURTS, A.J. Politieke commotie te Roermond in het voorjaar van 1848. In: Roermond stad met verleden. Roermond, 1985, 177.
7. Rijksarchief in Limburg (RAL), Provinciaal archief 1814-1913 (PA), inv.nr. 493, dos.nr. 1655. Brief minister van Binnenlandse zaken Van der Heim aan gouverneur Van Meeuwen dd. 1.3.1848.
8. RAL, PA, inv.nr. 493, dos.nr. 1926. Zeer vertrouwelijk schrijven Van Meeuwen aan Bloemarts dd. 3.3.1848, minuut.
9. RAL, PA, inv.nr. 493, dos.nr. 1928. Geheim schrijven Van Meeuwen aan minister van binnenlandse zaken, dd. 3.3.1848, minuut.
10. RAL, PA, inv.nr. 493. Brief Bloemarts aan Van Meeuwen, dd. 4.3.1848.
11. De Willebois (*Den Bosch 17.2.1816 - †Den Haag 15.9.1892). Werd gouverneur van Limburg (1856-1874) en enkele jaren minister van buitenlandse zaken. Rijksarchivaris Habets merkte over hem op: *zijn vertrek (als gouverneur) werd door niemand betreurd, omdat hem niemand vertrouwde...was vlijtig en nauwgezet, maar dominerend en terugstotend van aard.*
12. RAL, Archief Openbaar Ministerie Roermond (OMR), Geheime correspondentie. Register X van uitgaande stukken, lopende van X 1 (8.9.1847) - X 691 (16.4.1851), ds. 3, nr. X 93. Zeer vertrouwelijk schrijven van De Willebois aan de kantonrechters dd. 5.3.1848.
13. A.W. Janssens was geneesheer (*Weert 26.11.1794 - †Weert 30.5.1851). Hij was gehuwd met J.L.M.E.A.C.F. de Gallieris. Woonde in de Langstaat hoek Paradijsstraat, zuidzijde.
14. RAL, OMR, ds. 1. Vertrouwelijk schrijven Janssens aan De Willebois, dd. 5.3.1848.
15. RAL, PA, inv.nr. 493, dos.nr. 1935. Geheim schrijven Van Meeuwen aan minister van binnenlandse zaken, dd. 7 maart 1848, minuut.
16. RAL, OMR, ds. 1. Vertrouwelijk schrijven Janssens aan De Willebois, nr. 1270, dd. 22.3.1848.
17. RAL, PA, inv.nr. 493, dos.nr. 1989. Schrijven Van Meeuwen aan burgemeester en schepenen van de Limburgse steden en de districtscommissarissen. dd. 30.3.1848, minuut.
18. RAL, OMR, ds. 1. Geheim schrijven Janssens aan De Willebois, nr. 1278, dd. 7.4.1848.
19. RAL, Archief Van Moorsel, inv.nr. 388. Gedrukte petitie van de raad aan de koning, dd. 3.4.1848. Deze petitie is overigens niet in de Haagse archieven teruggevonden.

20. RAL, PA, inv.nr. 493. Schrijven Bloemarts aan Van Meeuwen, dd. 4.4.1848.
21. Nijst werd in 1841 niet meer herbenoemd als griffier van het vrederecht. Hij had zich in de periode 1838-1839 met pro-Belgische acties beziggehouden. Genoot in die periode weinig vertrouwen volgens de provinciale overheid. Een nogal ijdle persoon.
22. Th. Gast was geen Limburger; hij kwam uit Den Bosch. Raakte in financiële problemen. Was een van de voormannen van het separatisme in Weert. Verkocht zijn huis en brouwerij op de Oelemarkt aan de separatist Th. Hermans. De familie Hermans liet het pand grotendeels opnieuw optrekken en woonde daar tot voor kort nog in.
23. Thans pand Van de Kerkhof.
24. RAL, OMR, ds. 3, nr. X.118. Schrijven aan procureur-generaal U.W.E. Cazius te Maastricht. 22.4.1848.
25. RAL, PA, inv.nr. 494, dos.nr. 2064. Geheim kabinetsschrijven van de minister van binnenlandse zaken L.C. Luzac aan Van Meeuwen, dd. 5.4.1848.
26. BOOGMAN, a.w., 349-350.
27. L.F.H. Beerenbroek (*1805 Weert - †1884 Roermond) burgemeester van Weert 1830-1840, burgemeester van Roermond 1856-1876. Lid van de Belgische Kamer van Afgevaardigden, de Nederlandse Tweede Kamer en Eerste Kamer.
28. Gemeentearchief Weert (GAW), Nieuw Archief (NA), inv.nr. 2210.
29. GAW, NA, inv.nr. 2209. Memoriaal voor Duitse Bondszaken nr. 2 en 4.
30. GAW, NA, inv.nr. 2210.
31. In april 1848 verscheen opnieuw de brochure onder de naam Een woord over den tegenwoordigen toestand van het Hertogdom Limburg. Hierin geeft Van Scherpenzeel een groot aantal politieke en fiscale argumenten voor de scheiding van Limburg.
32. J.L.Th.A.L. baron van Scherpenzeel-Heusch (*1799 Oosterhout - †1872 Vlodrop). Was in 1838 inspirator en organisator van de Belgische petitiebeweging in Noord- en Midden-Limburg. Voor het welzijn van Limburg achtte hij een (legale) afscheiding van Nederland noodzakelijk.
33. RAL, OMR, ds. 2. Schrijvens brigadier Van den Borch aan De Willebois, nr. 128, dd. 7.5.1848 en nr. 130, dd. 8.5.1848.
34. GAW, NA, inv.nr. 2210.
35. HESEN, J. Het separatisme in het westelijk deel van Midden-Limburg, 1848-1849. Ongepubliceerde doctoraalscriptie. Nijmegen/Horst, 1981, 42.
36. HAUSSLEITER, O. Die Autonomiebewegung des Jahres 1848 im niederländischen Herzogtum Limburg und ihr wahrer soziologischer Charakter. In: Rheinische Vierteljahresblätter, 14 (1949), 135.
37. GAW, NA, inv.nr. 2210.
38. RAL, OMR, ds. 2. Schrijven van brigadier Van den Borch aan De Willebois, nr. 141, dd. 19.5.1848.
39. RAL, OMR, ds. 1. Geheim schrijven Janssens aan De Willebois, nr. 1303, dd. 21.5.1848.
40. BOOGMAN, a.w., 359.
41. RAL, PA, inv.nr. 495. Schrijven De Willebois aan Cazius, nr. X.170, dd. 15.5.1848.
42. RAL, PA, inv.nr. 495. Afschrift schrijven De Willebois, nr. X.165, dd. 14.5.1848.
43. RAL, OMR, ds. 1. Geheim schrijven Janssens aan De Willebois, nr. 1298, dd. 15.5.1848.
44. HESEN, a.w., 42.
45. RAL, OMR, ds. 1. Geheim schrijven van Cazius aan De Willebois, nr. 99, dd. 12.5.1848.
46. BOOGMAN, a.w., 352.
47. Deze behaalde 46 stemmen bij de verkiezingen.
48. RAL, OMR, ds. 1. Geheim schrijven Janssen aan De Willebois, nr. 1303, dd. 21.5.1848.
49. BOOGMAN, a.w., 351.
50. RAL, PA, inv.nr. 495. Geheim schrijven minister van justitie Donker Curtius aan Van Meeuwen, dd. 16.5.1848.
51. RAL, OMR, ds. 2. Schrijven van brigadier Van den Borch aan de luitenant-commandant van de marechaussee in Roermond, nr. 145, dd. 25.5.1848.
52. RAL, OMR, ds. 1. Geheim schrijven Janssen aan De Willebois, nr. 1303, dd. 21.5.1848.
53. Hiermee bedoelt Janssens la grande terreur of het Schrikbewind van Robespierre ten tijde van de Franse revolutie. De guillotine was een geliefd instrument.
54. RAL, PA, inv.nr. 495. Schrijven Ministerraad aan Van Meeuwen, dd. 24.5.1848.
55. RAL, PA, inv.nr. 495, dos.nr. 2305. Schrijven Van Meeuwen aan Donker Curtius dd. 31.5.1848.
56. RAL, OMR, ds. 1. Schrijven Janssens aan De Willebois, nr. 1309, dd. 4.6.1848.
57. RAL, PA, inv.nr. 495, nr. 440 K. Petite, Roermond, 17 mei 1848.
58. P.G.C.H. Bloemarts (*Venlo 3.3.1809 - †Sittard 9.3.1874). Zijn vader was in Weert geboren en werd later burgemeester van Venlo. Werd o.m. vanwege zijn separatistische activiteiten eervol ontslagen als substituut-officier m.i.v. 24.6.1848.
59. RAL, OMR, ds. 3. Schrijven nr. X.207 aan Cazius, dd. 3.6.1848.
60. Deze petitie is niet in de rijksarchieven teruggevonden. Ook de eerder genoemde petitie is niet gevonden, althans geen getekende.

61. De instelling van een commissariaat stond overigens los van de gebeurtenissen van het jaar 1848.
62. J.P. Pex werd in 1839 - na de overgang van België naar Nederland - benoemd tot wachtmeester-commandant van de marechaussee in Weert.
63. RAL, OMR, ds. 1. Schrijven Janssens aan De Willebois, nr. 1310, dd. 7.6.1848.
64. RAL, PA, inv.nr. 2045. Schrijven Donker Curtius aan Van Meeuwen, nr. 112, dd. 8.6.1848.
65. RAL, OMR, ds. 2. Schrijven brigadier Van der Borch aan De Willebois, nr. 159, dd. 7.6.1848.
66. RAL, OMR, ds. 1. Schrijven Janssens aan De Willebois, nr. 1309, dd. 4.6.1848.
67. RAL, OMR, ds. 3. Schrijven X.217 aan Cazius, dd. 5.6.1848.
68. RAL, OMR, ds. 2. Schrijven Van der Borch aan De Willebois, nr. 159, dd. 7.6.1848.
69. RAL, OMR, ds. 3. Schrijven nr. X.207 aan Cazius, dd. 3.6.1848.
70. RAL, PA, inv.nr. 495. Schrijven majoor-commandant Hoppenbrouwers aan Van Meeuwen, dd. 15.6.1848.
71. RAL, OMR, ds. 3. Schrijven X.236 aan Cazius, dd. 15.6.1848.
RAL, OMR, ds. 1, schrijven Cazius aan Willebois, nr. 489, dd. 15.6.1848.
RAL, OMR, ds. 1. Proces-verbaal van brigadier J.W.J. baron van der Borch van Helwegen en de marechaussees P. Wijnen en P. Hermans, nr. 41, dd. 13.6.1848.
72. RAL, OMR, ds. 3. Schrijven nr. X 230 aan Cazius, dd. 14.6.1848.
73. Zie noot 67.
74. RAL, PA, inv.nr. 495. Schrijven Bloemarts aan Van Meeuwen dd. 16.6.1848.
75. RAL, Militair archief, inventaris Hofdijk (MA), inv.nr. 184a. Schrijven Van Meeuwen aan de opperbevelhebber, dos.nr. 1344, dd. 18.6.1848.
76. Rijksarchief in Gelderland, hulpdepot Schaarsbergen (RAG), archief kantongerecht Weert (Ktg Wrt), inv.nr. 151. Schrijven Pex aan brigadier Van der Borch, nr. 2, dd. 18.6.1848.
77. RAG, Kgt Wrt, inv.nr. 155. Proces-verbaal nr. 2.
78. RAL, OMR, ds. 1. Schrijven Pex aan De Willebois, nr. 3, dd. 20.6.1848.
79. RAL, OMR, ds. 1. Schrijven Janssens aan De Willebois, dd. 26.6.1848.
80. RAL, OMR, ds. 1. Schrijven Janssens aan De Willebois, nr. 1320, dd. 27.6.1848.
81. RAG, Ktg Wrt, inv.nr. 155. Proces-verbaal nr. 3.
82. RAL, OMR, ds. 1. Schrijven Bloemarts aan De Willebois, dd. 20.6.1848.
83. In de Stadt Aachener Zeitung van 3.7.1848 nr. 185 krijgt de bezetting ook aandacht. Troepen uit Roermond zouden om de rust te herstellen ingezet zijn, maar *der Einzug von den Bürgern verwehrt worden*.
84. RAL, OMR, ds. 3. Schrijven nr. X.249 aan Cazius, dd. 20.6.1848.
85. RAL, OMR, ds. 3. Schrijven nr. X.249 aan Cazius, dd. 20.6.1848.
86. RAL, MA, inv.nr. 184a. Schrijven majoor Van Grotenhuis aan luitenant-generaal Van Limburg Stirum in Maastricht. dd. 20.6.1848.
87. RAL, MA, inv.nr. 184a. Schrijven Van Grotenhuis aan Van Limburg Stirum, dd. 21.6.1848.
88. RAL, MA, inv.nr. 184a. Schrijven Van Grotenhuis aan Van Limburg Stirum, dd. 21.6.1848.
89. RAL, OMR, ds. 1. Schrijven Bloemarts aan De Willebois, dd. 21.6.1848.
90. RAL, MA, inv.nr. 184a. Schrijven Van Grotenhuis aan Van Limburg Stirum, dd. 23.6.1848.
91. RAL, OMR, ds. 2. Schrijven Pex aan De Willebois, nr. 4, dd. 22.6.1848.
92. RAL, OMR, ds. 1. Schrijven Van der Borch aan luitenant-commandant in Roermond, dd. 29.6.1848.
93. RAL, OMR, ds. 3. Schrijven nr. X.251 aan Cazius. dd. 21.6.1848.
94. RAL, PA, inv.nr. 495, dos.nr. 2366. Schrijven De Willebois aan Van Meeuwen, dd. 22.6.1848.
95. RAL, PA, inv.nr. 495, dos.nr. 2355. Schrijvens Van Meeuwen aan minister van justitie en burgemeester en schepenen van Weert, dd. 22.6.1848.
96. RAL, PA, inv.nr. 495. Schrijven burgemeester en schepenen aan Van Meeuwen, nr. 121, dd. 24.6.1848.
97. RAL, PA, inv.nr. 495. Schrijven burgemeester en schepenen aan Van Meeuwen, nr. 120, dd. 23.6.1848.
98. RAL, PA, inv.nr. 495. Schrijven minister van oorlog Voet aan Van Limburg Stirum, dd. 24.6.1848.
99. RAL, PA, inv.nr. 495, dos.nr. 2376. Schrijvens Van Meeuwen aan burgemeester en schepenen en aan Van Limburg Stirum, dd. 27.6.1848.
100. GAW, NA, inv.nr. 1237. Schrijven Van Meeuwen aan burgemeester en schepenen, dd. 28.6.1848.
101. Algemeen Rijksarchief Den Haag (ARA), Archief Justitie, inv.nr. 4673. Schrijven Van Meeuwen aan minister van justitie, dd. 1.7.1848.
102. RAL, PA, inv.nr. 495. Schrijven minister van oorlog aan minister van justitie, dd. 24.6.1848, kab. La L19. Afschrift voor Van Meeuwen.
103. Hij werd namelijk beëdigd als plaatsvervangend kantonrechter vanwege het vertrek van Beerenbroek naar Roermond.
104. GAW, NA, inv.nr. 2174. Schrijven kapitein Seeuwen aan Bloemarts, dd. 30.6.1848.
105. De Weertenaren voorzagen zich van groenten d.m.v. hun eigen tuinen.
106. RAL, MA, inv.nr. 184a. Schrijven Seeuwen aan Van Limburg Stirum. nr. 1, dd. 1.7.1848.
107. RAL, MA, inv.nr. 184a. Zeer vertrouwelijk schrijven van krijgskameraad VDB aan Seeuwen, dd. 11.7.1848.

108. RAL, OMR, ds. 3. Schrijven nr. X.283 aan Cazius, dd. 6.7.1848.
109. RAL, PA, inv.nr. 495. Brief majoor-commandant Hoppenbrouwers aan Van Meeuwen, dd. 23.6.1848.
110. RAL, OMR, ds. 1. Schrijven Janssens aan De Willebois, nr. 1320, dd. 27.6.1848.
111. RAL, MA, inv.nr. 184a. Schrijven Seeuwen aan Van Limburg Stirum, nr. 3, dd. 5.7.1848.
112. Deze petitie is nooit teruggevonden. Zie ook HAUSSLEITER, a.w., 118.
113. RAL, OMR, ds. 1. Schrijven Van Scherpenzeel aan de kiezers van Roermond, dd. 29.6.1848. Afschrift aan De Willebois, exh. 4.7.1848.
114. RAL, OMR, ds. 1. Schrijven Pex aan De Willebois, nr. 10, dd. 11.7.1848.
115. RAL, OMR, ds. 1. Schrijven Pex aan De Willebois, nr. 8, dd. 8.6.1848.
116. RAL, MA, inv.nr. 184a. Schrijven Seeuwen aan Van Limburg Stirum, nr. 9, dd. 10.7.1848.
117. RAL, OMR, ds. 1. Schrijven Pex aan De Willebois, nr. 9, dd. 11.7.1848.
118. RAL, MA, inv.nr. 184a. Schrijven Seeuwen aan Van Limburg Stirum, nr. 11, dd. 15.7.1848.
119. RAL, MA, inv.nr. 184a. Schrijven Seeuwen aan Van Limburg Stirum, nr. 13, dd. 17.7.1848.
120. RAG, Ktg Wrt, inv.nr. 155. Proces-verbaal.
121. RAL, PA, inv.nr. 496. Schrijven Hoppenbrouwers aan Van Meeuwen dd. 19.7.1848.
122. RAL, MA, inv.nr. 184a. Schrijven Seeuwen aan Van Limburg Stirum, nr. 15, dd. 18.7.1848.
123. RAL, OMR, ds. 3. Schrijven nr. X.305 aan Van Limburg Stirum, dd. 22.7.1848.
124. RAL, OMR, ds. 1. Schrijven Cazius aan De Willebois, dd. 24.7.1848.
125. BOOGMAN, a.w., 453-456.
126. KRAUME, Hans-Georg. Aussenpolitik 1848. Die holländische Provinz Limburg in der deutschen Revolution. Düsseldorf, 1979, 86.
127. RAL, MA, inv.nr. 184a. Schrijven Seeuwen aan Van Limburg Stirum, nr. 17, dd. 20.7.1848.
128. In Maarheeze en Heeze-Leende zijn eind juli 1848 troepen aangekomen. De boeren zijn in verzet gekomen tegen het betalen van tienden. De economische situatie is duidelijk slecht.
129. RAL, OMR, ds. 1. Geheim schrijven Janssens aan De Willebois, nr. 1329, dd. 21.7.1848.
130. RAL, MA, inv.nr. 184a. Schrijven Seeuwen aan Van Limburg Stirum, nr. 21, dd. 24.7.1848.
131. RAL, OMR, ds. 1. Schrijven Janssens aan De Willebois, nr. 1331, dd. 24.7.1848.
132. RAL, OMR, ds. 3. Schrijven nr. X.309 aan Janssens, Pex en Van der Borch, dd. 25.7.1848.
133. RAL, OMR, ds. 3. Schrijven nr. X.311 aan Cazius, dd. 25.7.1848.
134. RAL, OMR, ds. 2. Schrijvens Van der Borch aan Hoppenbrouwers, nr. 191, dd. 25.7.1848 en aan De Willebois, nr. 192, dd. 26.7.1848.
135. RAL, OMR, ds. 3. Geheim schrijven nr. X.318 aan Van der Borch, dd. 27.7.1848.
136. GAW, NA, inv.nr. 231. Afschrift brief Scherpenzeel en Schoenmaekers aan de kiezers van Roermond, dd. 19.7.1848 om 12 uur 30.
137. ARA, Archief Justitie, inv.nr. 4673. Schrijven Cazius aan minister van justitie, dd. 26.7.1848.
138. RAL, PA, inv.nr. 496, dos.nr. 2484. Schrijven Van Meeuwen aan Van Limburg Stirum, dd. 26.7.1848.
139. RAL, PA, inv.nr. 496, dos.nr. 2484. Schrijven Van Meeuwen aan burgemeester en schepenen, dd. 26.7.1848.
140. RAL, OMR, ds. 3. Schrijven X.316 aan Janssens, dd. 26.7.1848.
141. HASSLER, K.D. Verhandlungen der deutschen verfassungsgebenden Reichsversammlung. Frankfurt am Main, 1848/49, Band II, Schrijven Gast aan Van Scherpenzeel, dd. 29.7.1848, 222-223.
142. RAL, PA, inv.nr. 496. Schrijven De Willebois aan Van Meeuwen dd. 26.7.1848.
143. RAL, OMR, ds. 1. Schrijven Janssens aan De Willebois, dd. 28.7.1848.
144. RAL, OMR, ds. 3. Schrijven nr. X.333 aan Cazius, dd. 30.7.1848.
145. RAL, OMR, ds. 3. Schrijven nr. X.330 aan Cazius, dd. 29.7.1848.
146. RAL, OMR, ds. 1. Schrijven Cazius aan De Willebois, dd. 31.7.1848.
147. RAL, OMR, ds. 1. Geheim schrijven van advocaat-generaal aan De Willebois, dd. 12.5.1848.
148. GAW, NA, inv.nr. 231. Schrijven kiezers van Weert aan gemeentebestuur, dd. 24.7.1848.
149. RAL, OMR, ds. 1. Schrijven Pex aan De Willebois, nr. 13, dd. 24.7.1848.
150. RAL, MA, inv.nr. 184a. Schrijven Seeuwen aan Van Limburg Stirum, nr. 24, dd. 25.7.1848.
151. RAL, OMR, ds. 3. Schrijven nr. X.317 aan Van Limburg Stirum, dd. 26.7.1848.
152. RAL, MA, inv.nr. 184a. Schrijven burgemeester en schepenen aan Seeuwen, nr. 140, dd. 25.7.1848.
153. GAW, NA, inv. nr. 231 Brief Van Meeuwen aan B&S dd. 26.7.1848 nr. 2485 Kab.
154. RAL, MA, inv.nr. 184a. Schrijven Seeuwen aan Van Limburg Stirum, nr. 25, dd. 27.7.1848.
155. ARA, Archief justitie, inv.nr. 4673. Brief Van Meeuwen aan minister van justitie, dd. 31.7.1848.
156. HASSLER, K.D., a.w., schrijven van B&S aan Timmermans, dd. 28.7.1848, 222.
157. RAL, PA, inv.nr. 496. Proclamatie Van Meeuwen, dd. 28.7.1848.
158. RAL, MA, inv.nr. 184a. Schrijven Seeuwen aan Van Limburg Stirum, nr. 28, dd. 29.7.1848.
159. RAL, OMR, ds. 1. Schrijven Pex aan Willebois, nr. 14, dd. 31.7.1848.
160. RAL, OMR, ds. 1. Zeer geheim schrijven Janssens aan De Willebois, nr. 1371, dd. 30.9.1848.
161. RAL, OMR, ds. 3. Vertrouwelijk schrijven nr. X.334 aan Bloemarts, dd. 30.7.1848.
162. RAL, OMR, ds. 1. Geheim schrijven Janssens aan De Willebois, nr. 1340, dd. 4.8.1848.

163. RAL, OMR, ds. 3. Schrijven nr. X.225 aan Cazius, dd. 31.7.1848.
164. RAL, PA, inv.nr. 496, dos.nr. 2535. Schrijven Van Meeuwen aan burgemeester en schepenen, dd. 1.8.1848.
165. RAL, PA, inv.nr. 496, dos.nr. 2541. Afschrift proclamatie van burgemeester en schepenen van Weert aan de geadministreerde ingezetenen, dd. 30.7.1848.
166. Uitgerekend over deze periode ontbreken de raadsnotulen in het gemeentelijk archief, evenals de notulen van B&S, het register van publikaties en de uitgaande correspondentie.
167. RAL, OMR, ds. 1. Schrijven Janssens aan De Willebois, dd. 1.8.1848. Bijlage bij brief nr. 1337.
168. RAL, OMR, dos.nr. 1. Schrijven Bloemarts aan De Willebois, dd. 1.8.1848.
169. RAL, OMR, ds. 3. Schrijven nr. X.340 aan Janssens, dd. 2.8.1848.
170. RAL, OMR, ds. 3. Schrijven nr. X.341 aan Cazius, dd. 2.8.1848.
171. RAL, MA, inv.nr. 184a. Schrijven De Charon de St. Germain aan Van Limburg Stirum, dd. 5.8.1848.
172. RAL, MA, inv.nr. 184a. Schrijven Thomasset aan Van Limburg Stirum, dd. 5.8.1848.
173. RAL, OMR, ds. 1. Geheim schrijven Janssens aan De Willebois, nr. 1342, dd. 8.8.1848.
174. RAL, PA, inv.nr. 496. Circulaire Van Meeuwen aan de colleges van burgemeester en schepenen, dd. 4.8.1848 en schrijven Van Meeuwen aan de ministers van justitie en financiën, dd. 8.8.1848.
175. RAL, PA, inv.nr. 497. Schrijven Beerenbroek aan Van Meeuwen, dd. 17.8.1848.
176. RAL, OMR, ds. 2. Schrijven van der Borch aan Willebois, nr. 213, dd. 18.8.1848.
177. RAL, OMR, ds. 1. Schrijven Pex aan De Willebois, nr. 16, dd. 18.8.1848.
178. RAL, OMR, ds. 1. Geheim schrijven Janssens aan Willebois, nr. 1350, dd. 23.8.1848.
179. RAL, OMR, ds. 1. Zeer geheim schrijven Janssens aan Willebois, nr. 1371, dd. 30.9.1848.
180. RAL, OMR, ds. 2. Schrijven Van der Borch aan Willebois, nr. 247, dd. 23.9.1848.
181. RAL, PA, inv.nr. 499, dos.nr. 2998. Schrijven Van Meeuwen aan minister van justitie, dd. 16.11.1848.
182. RAL, MA, inv.nr. 184a. Schrijven Thomasset aan Van Limburg Stirum, nr. 9, dd. 10.8.1848.
183. RAL, MA, inv.nr. 184a. Schrijven Thomasset aan Van Limburg Stirum, nr. 18, dd. 20.8.1848.
184. RAL, MA, inv.nr. 184a. Schrijven Pfeiffer aan Van Limburg Stirum, dd. 29.8.1848.
185. RAL, MA, inv.nr. 184a. Schrijven Pfeiffer aan Van Limburg Stirum, dd. 28.9.1848.
186. RAL, MA, inv.nr. 184b. Schrijven Pfeiffer aan Van Limburg Stirum, dd. 17. oktober 1848.
187. RAG, Ktg Wrt, inv.nr. 2. Proces-verbaal, rolnr. 217, dd. 30.8.1848.
188. RAL, OMR, ds. 1. Zeer vertrouwelijk schrijven Janssens aan Willebois, nr. 1360, dd. 3.9.1848.
189. RAG, Ktg Wrt, inv.nr. 2, rolnr. 217. Audiëntie van 6.9.1848.
190. RAG, Ktg Wrt, inv.nr. 153. Vertrouwelijk schrijven De Willebois aan Pex, dd. 13.9.1848.
191. RAG, Ktg Wrt, inv.nr. 153. Schrijven De Willebois aan Pex, dd. 21.8.1848.
192. RAG, Ktg Wrt, inv.nr. 2, rolnr. 220. Audiëntie van 13.9.1848.
193. BOOGMAN, a.w., 620-621.
194. BOOGMAN, a.w., 632.
195. RAL, PA, inv.nr. 497, dos.nr. 2805. Schrijven Van Meeuwen aan minister binnenlandse zaken, dd. 11.9.1848.
196. RAL, MA, inv.nr. 184b. Schrijven Pfeiffer aan Van Limburg Stirum, dd. 3.11.1848.
197. RAL, OMR, ds. 1. Schrijven Janssens aan De Willebois, nr. 1383, dd. 19.10.1848.
198. RAL, OMR, ds. 1. Geheim schrijven Janssens aan De Willebois, nr. 1389, dd. 23.10.1848.
199. RAL, OMR, ds. 1. Schrijven Janssens aan De Willebois, nr. 1391, dd. 28.10.1848.
200. ARA, kabinetsarchief binnenlandse zaken, inv.nr. 60 no. 1702. Afschrift schrijven Beerenbroek aan Van Meeuwen, dd. 19.10.1848.
201. RAL, PA, inv.nr. 496, dos.nr. 2907. Schrijven Van Meeuwen aan De Kempnaer, dd. 20.10.1848.
202. RAL, PA, inv.nr. 498, dos.nr. 2917. Zeer geheim schrijven Van Meeuwen aan Beerenbroek, dd. 24.10.1848.
203. GAW, Parochiearchief St. Martinus, inv.nr. 17. Circulaire van J.A. Paredis. dd. 15.11.1848.
204. RAL, OMR, ds. 3. Schrijven nr. X.479 aan Cazius, dd. 26.11.1848.
205. RAL, OMR, ds. 2. Schrijven Janssens aan De Willebois, ongenummerd, dd. 25.11.1848.
206. RAL, OMR, ds. 1. Schrijven Janssens aan De Willebois, nr. 1398, dd. 23.11.1848.
207. RAL, OMR, ds. 1. Geheim schrijven Janssens aan De Willebois, nr. 1408, dd. 29.11.1848.
208. RAL, PA, inv.nr. 499, dos.nr. 2998. Schrijven Van Meeuwen aan minister van justitie, dd. 16.11.1848.
209. RAL, OMR, ds. 1. Schrijven Janssens aan De Willebois, nr. 1409, dd. 30.11.1848.
210. RAL, PA, inv.nr. 499. Schrijven Beerenbroek aan Van Meeuwen, dd. 1.12.1848.
211. RAL, OMR, ds. 3. Schrijven nr. X.483 aan Cazius, dd. 1.12.1848.
212. RAL, OMR, ds. 1. Geheim schrijven Janssens aan De Willebois, nr. 1412, dd. 5.12.1848.
213. RAL, OMR, ds. 1. Schrijven Janssens aan De Willebois, nr. 1411, dd. 3.12.1848.
214. ARA, Archief justitie, geheim archief, inv.nr. 4674. Schrijven minister van justitie aan Cazius, dd. 8.12.1848.
215. RAL, OMR, ds. 1. Vertrouwelijk schrijven Cazius aan De Willebois, dd. 4.12.1848.
216. RAL, OMR, ds. 1. Schrijven Janssens aan De Willebois, nr. 1415, dd. 6.12.1848.

217. RAL, MA, inv.nr. 184b. Schrijven Pfeiffer aan Van Limburg Stirum, dd. 7.12.1848.
218. RAL, PA, inv.nr. 499, dos.nr. 3096. Schrijven Van Meeuwen aan Van Limburg Stirum, dd. 18.12.1848.
219. RAL, OMR, ds. 3. Schrijven nr. X.505 aan Cazijs, dd. 22.12.1848.
220. RAL, PA, inv.nr. 501. Schrijven Serraris aan Van Meeuwen, dd. 8.3.1848.
221. RAL, PA, inv.nr. 501, dos.nr. 3320. Schrijven Van Meeuwen aan de luitenant-generaal, dd. 12.3.1849.
222. RAL, OMR, ds. 1. Schrijven Janssens aan De Willebois, nr. 1496, dd. 28.3.1849.
223. RAL, OMR, ds. 1. Geheim schrijven Janssens aan De Willebois, nr. 1506, dd. 10.4.1848.
224. BOOGMAN, a.w., 716.